

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Martina Baculáková

Formální prameny islámského práva (Korán, Sunna)

Diplomová práce

Olomouc 2011

Já, Martina Baculáková, autorka dané diplomové práce, která je literárním dílem ve smyslu zákona o právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským (zákon č. 121/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, dále jen autorský zákon), dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona o ochraně osobních údajů (zákon č. 101/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů), správci:

Univerzita Palackého v Olomouci,
Křížkovského 8,
771 47 Olomouc, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno, příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále k zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech UP, a to včetně neadresovaného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka UP, která se nazývá Informační centrum UP.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle autorského zákona.

Prohlašuji, že moje osobní údaje shora uvedené jsou pravdivé.

V Olomouci dne 30. 4. 2011

Martina Baculáková

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Formální prameny islámského práva (Korán, Sunna) vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 30. 4. 2011

.....

Martina Baculáková

Děkuji vedoucímu své diplomové práce JUDr. Petru Osinovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, poskytování cenných rad a čas, který mi věnoval. Poděkování patří též celé mé rodině za podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod	7
1. Islám	9
1. 1. Muhammad.....	9
1. 2. Schizma.....	10
1. 3. Islámský právní systém a kontinentální Evropa	11
1. 3. 1. Vymezení klíčových rozdílů dvou velkých právních systémů.....	11
1. 3. 2. Soudy kontinentální Evropy při aplikaci islámského práva	13
2. Struktura a tvorba islámského práva	14
2. 1. Islámské právo.....	14
2. 2. Fiqh a úsul al-fiqh	15
2. 3. Struktura islámského práva	18
2. 4. Právní školy- madhaby	19
2. 4. 1. Hanafíjská právní škola	20
2. 4. 2. Málíkovská právní škola.....	22
2. 4. 3. Šáfiovská právní škola	23
2. 4. 4. Hanbalovská právní škola.....	24
2. 4. 5. Právní škola džafarí	25
2. 4. 6. Právní škola zajdíja.....	26
3. Hlavní a vedlejší prameny islámského práva.....	27
3. 1. Korán	27
3. 2. Sunna	28
3. 3. Idžmá.....	28
3. 4. Kijás	32
3. 5. Istihsán	36
3. 6. Maslaha/Istisláh	37
3. 7. Istisháb	38
3. 8. Urf.....	40
3. 9. Idžtihád	41
4. Korán	45
4. 1. Členění textu Koránu	45
4. 2. Korán a právní oblast	46
4. 3. Korán a kultovní oblast	47

5. Sunna	49
5. 1. Vznik sunny	49
5. 2. Skupiny tradic	50
5. 3. Hadíth.....	51
5. 4. Vztah mezi Koránem a sunnou.....	53
5. 5. Sbírký hadíthů	54
5. 6. Komentář vybraných hadíthů	55
Závěr	57
Seznam použité literatury	58
Abstrakt	61
Klíčová slova	62

Úvod

V dnešní době, kdy je na islámský právní svět, potažmo i na islámský právní systém, nahlíženo až xenofobní optikou, je podle mého názoru více než žádoucí pokusit se seznámit s danou problematikou.

Ve své diplomové práci se budu zabývat formálními prameny islámského práva se zaměřením na Korán a sunnu. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi rozsáhlou problematiku, není možné, abych se v práci tohoto formátu věnovala jednotlivým komponentům tak, jak by bylo žádoucí. Cílem této práce je podat ucelený a srozumitelný výklad o pramenech islámského práva.

Celá diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol, které tvoří tři obsahově na sebe navazující bloky - vysvětlení základních pojmů, hlavní a vedlejší prameny islámského práva, Korán a sunna. V první kapitole se budu věnovat obecnému úvodu, vymezím základy, na kterých stojí islámský právní systém, který srovnám s kontinentálním právním systémem. V druhé kapitole se zaměřím na koncepci islámského práva. Definuji základní instituty islámského práva a pokusím se nastínit vazby mezi nimi tak, aby bylo patrné, jakým způsobem se islámské právo utváří. Dále v této kapitole představím strukturu islámského práva a učení jednotlivých islámských právních škol. Ve třetí kapitole rozdělím prameny islámského práva do tří základních skupin a pokusím se co nejlépe jednotlivé prameny charakterizovat a popsat, za jakých podmínek dochází k jejich aplikaci. Obsahem zbývajících kapitol budou primární prameny. Čtvrtá kapitola bude věnována Koránu, jeho postavení v hierarchii islámských pramenů práva a členění textu Koránu. Poté provedu rozbor právních ustanovení Koránu. V poslední kapitole diplomové práce se budu zabývat sunnou, nastíním důvody vzniku tohoto pramene práva, vymezím tři skupiny tradic a provedu oficiální kompilaci hadíthů. Vysvětlím strukturu hadíthů a vysvětlím vzájemný vztah mezi Koránem a sunnou. Na závěr provedu rozbor některých hadíthů.

Ve své diplomové práci budu vycházet převážně z českých zdrojů, protože pochopení vazeb mezi jednotlivými pojmy se jeví jistější. Budu čerpat z monografií, časopisecké literatury i internetových zdrojů. Co se týká problematiky pramenů islámského práva, musím bohužel podotknout, že česká literatura až na výjimky nepodává ucelený výklad o tomto tématu. Většina autorů se věnuje elementárním otázkám a podstatě islámského práva, proto se informace často opakují. Proto bych chtěla vyzdvihnout publikační činnost Jana Potměšila, který uveřejnil několik článků

na toto téma, které pro mne byly cenným přínosem při psaní této práce. V neposlední řadě musím vysoce ocenit díla českých arabistů jako Ivana Hrbka, Petra Pelikána, Luboše Kropáčka a Adély Křikavové, která jsou v současné době na českém čtenářském poli nezastupitelná.

Při sepisování diplomové práce užiji metody popisu, analýzy, dedukce a komparace.

Jelikož jde o téma značně rozsáhlé a komplikované, domnívám se, že i po sepsání této diplomové práce zůstane mnoho nevysvětleno. Dle mého názoru by bylo velkým přínosem ještě podrobnější rozpracování například praktických příkladů aplikace jednotlivých pramenů nebo doplňkových zdrojů islámského práva.

1. Islám

Islám je nejmladší z monoteistických náboženství. Podstatné jméno islám je doslovně překládáno jako „odevzdání se do vůle Boží“. Vyznavač islámu se nazývá muslim, v překladu ten, který se odevzdává do vůle Boží.¹ Muslim se odevzdává do rukou Alláha, jediného islámského Boha. K arabskému Iláh (Bůh) se přiřazuje určitý člen al-, který zdůrazňuje jedinečnost a monoteismus, odtud tedy Alláh. Islám je chápán jako řád, který seslal Bůh lidem. „*Boží vůli zvěstovali lidem proroci, ale úroveň poznání je nízká až do vystoupení posledního z nich - Muhammada. Období, které tomuto předcházelo, je nazýváno obdobím nevědomosti - džahilija.*“² Každý muslim má žít podle islámu, a tedy usilovat o uchování vrozeného stavu míru (salám), vyhnout se svodům, které ho na tomto světě potkají, tak, aby po smrti vstoupil do ráje.

Islám nelze definovat pouze jako náboženství, ale jako soubor morálních, společenských a dalších pravidel, která upravují chování muslimů prakticky ve všech směrech lidského života. „*Třídění těchto pravidel navazuje na tezi o vnější a vnitřní přirozenosti člověka. Obsahem vnitřní přirozenosti je duchovní a morální, respektive intelektuální život, vnější přirozenost zahrnuje život osobní, společenský, ekonomický, politický a kulturní.*“³

1.1. Muhammad

Zakladatel islámu, Muhammad, je muslimy považován za největšího a posledního proroka, jehož zjevení jsou zachycena v Koránu. Bývá též označován jako pečeť proroků. Nebyl prorokem jediným, ale jedním z mnoha. Zjevení dřívějších proroků však byla věřícími překrucována, proto je Muhammadova zjevení zaznamenaná v Koránu anulují.⁴

Muhammad byl příslušník rodu Hášimovců, který patřil k významnému rodu Kurajšovců. Datum jeho narození není zcela jisté, odhaduje se, že se narodil kolem roku 570-580 n. l. Otec zemřel ještě před jeho narozením, matka mu umírá asi v šesti letech. Pak se o Muhammada staral dědeček, po jeho smrti strýc Abú Tálíb.⁵

¹ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 115.

² KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 9.

³ HUNGR, Pavel, KALVODOVÁ, Věra. *Afroasijské právní kultury*. Brno: Masaryková univerzita, 2002. s. 36.

⁴ Definici proroků spolu s výčtem uznávaných proroků je možné nalézt BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 243.

⁵ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 202.

V 25 letech začal pracovat u bohaté vdovy Chadídži, kterou si později i vzal. Materiální zajištění plynoucí z tohoto svazku umožnilo Muhammadovi, aby se věnoval stále častěji meditacím, při kterých se mu začal zjevovat archanděl Gabriel.⁶ První zjevení je datováno do roku 610 n.l. Zpočátku byl Muhammad zmatený, proto se svěřil svým nejbližším příbuzným, ti jej ujistili, že se jedná o Boží zjevení, a tak asi v roce 613 n.l. začal Muhammad se svými súrami vystupovat veřejně.⁷ Obsah jeho sdělení se však nepotkal u mekkánských bohatých obchodníků s pochopením. Muhammad kritizoval dosavadní způsob života, volal po novém uspořádání společenských vztahů. Po období obchodního bojkotu Muhammadova rodu, poté co roku 619 n.l. umírá Chadídža, poté co se nezdařil pokus o Muhammadovo zavraždění, Prorok se svými přívrženci opouští Mekku. Tento odchod bývá nazýván hidžra, je počátkem islámského letopočtu a datuje se do roku 622 n. l.⁸

Útočiště nachází v Jathribu, který je přejmenován na jeho počest na Medínu - Město Prorokovo. Muhammad se zde stává duchovní i politickou autoritou islámské obce tzv. ummy. Aby umma⁹ byla jednotná, je sepsána ústava označovaná jako Medínská ústava. Ani ta nezabránila stále trvajícím střetům muslimů a původního židovského obyvatelstva. Stálé roztržky vedly k tomu, že židovské kmeny byly z této oblasti vyhnány. V této době Muhammad vyhranil postavení islámu ke křesťanství, zároveň také stanovil, že významným místem islámského kultu je mekkánská svatyně Kaaba. Bylo nutné dobýt Mekku. K prvnímu střetu došlo v roce 624 n.l., válka trvala do roku 629 n.l., kdy Mekka přijímá islám a stává se součástí ummy. Muhammad umírá o tři roky později, v roce 632 n.l.¹⁰

1.2. Schizma

Protože Muhammad zemřel, aniž by zanechal politickou závěť, bylo nutné po jeho smrti vyřešit otázku nástupnictví. Vytvořila se dvě názorově nesourodá křídla. Každé z nich žádalo, aby byl do čela ummy jmenován někdo jiný, na základě jiných kritérií. Početnější skupina se shodla, že titul „nástupce Posla Božího“ (zkráceně

⁶ IBN ISHÁK. *Muhammad-život Alláhova proroka*. Praha: Rozmluvy, 2009. s. 30.

⁷ HUNGR, Pavel, KALVODOVÁ, Věra. *Afroasijské právní kultury*. Brno: Masaryková univerzita, 2002. s. 33.

⁸ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- historický vývoj islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38149.html> >

⁹ Umma byla tvořena Prorokovými stoupenci, kteří s ním opustili Mekku, označování jako mahádžirové a obyvatelé Medíny, kteří přestoupili na islám, označování jako ansárové. Všichni tito přívrženci požívají titulu ashábové. V moderní arabštině umma znamená národ. viz. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty.....* s. 9.

¹⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty.....* s. 16-21.

chalífa) má být udělen nejschopnějšímu z rodu Kurajšovců, který bude zvolen předními muži obce. Podle převládajícího názoru měl být tímto mužem Abú Bakr, otec Muhammadovy manželky Áiši. Tento názor je dnes většinou muslimů chápán jako součást islámské tradice, sunny, a byli podle něj zvoleni první čtyři chalífové (Abú Bakr, Omar, Osman, Alí). Toto vyvolalo odpor u části muslimů, kteří žádali, aby byl chalífou Alí ibn Alí Tálíb, Muhammadův zeť, tedy jeho nejbližší mužský příbuzný. *„Alího přívrženci se postupem času stále více oddělovali od hlavního proudu-začali se nazývat „šítí Alí“- Alího strana, a tak dochází k rozdělení muslimů na sunnity a šíity“.*¹¹

Šíité rozšířili tři základní principy islámského náboženství (víra v jediného Boha, víra v Proroka, víra ve zmrtvýchvstání o soudném dnu) ještě o dva. Předně ze čtveřice pravověrných chalífů uznávají pouze Alího a ke třem principům víry přidávají víru ve spravedlnost, jako jeden z atributů Boha.¹² Odlišný postoj ke čtyřem pravověrným chalífům se projevuje i na postoji k sunně. Šíité upřednostňují místo označení hadíth termín chabar nebo riwája. Uznávají jen tu sunnu, která se opírá o autoritu Alího, eventuálně jeho potomků a stoupenců. Ve velké oblibě je kniha výroků samotného Alího a ještě čtyři další vlastní soubory tradic. Naopak šíité odmítají sbírky tradic od Buchářího a Muslima.¹³ Muslimové se člení nejen na sunnity a šíity, ale najdeme mnoho jiných směrů. Sami šíité mají 27 frakcí.¹⁴ Období vlády prvních čtyř chalífů je obdobím neklidným, které skončilo dovršením schizmatu. I přesto je tato doba nazývána zlatým věkem islámu.

1.3. Islámský právní systém a kontinentální Evropa

1.3.1 Vymezení klíčových rozdílů dvou velkých světových právních systémů

Islámský právní systém je historicky nejmladším právním systémem. Jeho výchozí koncepce je spojena s islámským náboženstvím. Fakt, že jediným zákonodárcem je Bůh a Prorok byl jediným prostředníkem mezi lidem a Bohem, se může v dnešní moderní době jevit jako problematický. Základem tohoto systému je tedy boží právo šaría, které se dá stručně charakterizovat jako systém závazných

¹¹ HUNGR, Pavel, KALVODOVÁ, Věra. *Afroasijské právní* .....s. 34 .

¹² Tamtéž.

¹³ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blistry.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html>>

¹⁴ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 282.

pravidel chování muslima. Kontinentálnímu pojetí práva spíše odpovídá pojem fiqh, což je soustava závazných pravidel lidského chování, kterou vypracovala islámská jurisprudenc. Nejde ovšem o „samovolnou“ tvorbu práva, nýbrž o jeho nalézání. U islámského právního systému musíme mít stále na paměti, že právo již jednou provždy bylo dáno Bohem a je zapotřebí z něj vycházet. Je ale pravdou, že v dnešní době při uplatňování moderních právních vztahů se ukazuje, že šaría neupravuje zdaleka všechny tyto otázky a dochází ke značné sekularizaci v islámských zemích.¹⁵

Ze shora uvedené charakteristiky islámského právního systému se nyní pokusím poukázat na zásadní odlišnosti od systému kontinentálního. Předně je to náboženský vliv, který s sebou nese neměnnou boží vůli, což podle mého názoru vzbuzuje obavy, jak se takové právo vypořádá s právními nároky moderní společnosti. Na druhou stranu je to záruka stability, kontinuity, v negativním slova smyslu až rigidity práva. Ve srovnání s kontinentální Evropou, kde je sice možnost přijímat zákony v rámci legislativního procesu, a tak je zajištěna rychlá, pružná reakce na právní potřeby společnosti. Podle mého názoru však může vzniknout riziko, zda tak systém nebude vystaven nebezpečí neustálého přijímání novel, což by mohlo vést ke zhoršené orientaci v daném právním řádu.

S náboženským vlivem souvisí i chápání zákonodárce a postavení hlavy státu. V islámských státech je zákonodárcem pouze Alláh, vládce je vázán šariíou jako každý jiný muslim. V Evropě je potom zákonodárcem panovník, popř. zástupci, které si lid zvolil. Postavení hlavy státu může být v některých případech odlišné od běžného občana (např. na základě čl. 65 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy ČR nelze prezidenta republiky zadržet, trestně stíhat ani stíhat pro přestupek nebo jiný právní delikt).

Dále je to otázka, jaké vztahy se dané právní systémy snaží regulovat. „*Šaría usiluje o regulaci veškeré lidské existence, zabývající se takovými záležitostmi, jako jsou náboženské rituály a modlitby, půst, poskytování almužny, náboženské pouti, stejně jako hygienou, stravou, sexuálním chováním či výchovou dětí.*“¹⁶ Oproti tomu v Evropě se upravují jen základní nejdůležitější otázky tak, aby bylo v co největší míře zachováno soukromí člověka. Otázku, jaké vztahy právně regulovat, který z přístupů se jeví jako lepší, je nutné dle mého názoru, posuzovat vždy v kontextu historického

---

¹⁵ KUBŮ, Lubomír, OSINA, Petr, GRYGAR, Jiří. *Teorie práva I.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. s. 115.

¹⁶ OSINA, Petr. *Islámské právo a jeho prameny.* In VYHNÁNEK, Leoš(ed.). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Iuridica. Iuridica 2.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. s. 150.

a společenského vývoje. Přístup, který by se nám z evropského úhlu pohledu mohl jevit jako omezující, je z pohledu muslima žádoucí, protože jeho cílem je chovat se v souladu s Boží vůlí tak, aby vstoupil do ráje.

1.3.2 Soudy kontinentální Evropy při aplikaci islámského práva

Nutno podotknout, že nad těmito případy lze uvažovat v souvislosti s aplikací mezinárodního práva. Obecně nelze vyloučit situaci, kdy by se český soud uchýlil k aplikaci šarií. Vždy ovšem za splnění zákonných podmínek pro použití práva cizího státu, kterým šaría ve smyslu zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním je. Užití šarií připadá v úvahu prakticky pouze při řešení občanskoprávních záležitostí. *„Dalším předpokladem je, že šaría musí být platným právem ve státě, na nějž české kolizní normy odkazují. Pokud by ovšem použití šarií bylo nepřijatelné z hlediska státního zřízení České republiky, je třeba její použití s ohledem na zásadu veřejného pořádku odmítnout. Pokud by následně cizí právo postrádalo pravidla, která by měla upravovat příslušný vztah, je zapotřebí použít jako „náhradní řešení“ právo české.“*¹⁷

Tato úvaha vychází z kauzy Obvodního soudu ve Frankfurtu nad Mohanem, kdy soudkyně řešila rozvod Němky marockého původu a Maročana, který dlouhodobě pobýval v Německu. Žena podala návrh na rozvod s odůvodněním, že ji manžel fyzicky napadá. Jelikož manželé v době podání návrhu nežili odděleně déle než jeden rok, musela žena prokázat, že *„další trvání manželství představuje pro navrhovatele z důvodů, které spočívají v osobě druhého manžela, neúnosnou tvrdost“*.¹⁸ Žena tuto tvrdost dokládala fyzickým násilím a výhružkami zabití. Soudkyně však návrh na rozvod zamítla s odůvodněním, že tělesné tresty nejsou v těchto oblastech nic výjimečného. Německá veřejnost se bouřila. Příklad měl být posuzován zcela jinak, a to výhradně podle německého práva. Byť se v rodinném právu uplatňuje šaría, je tak sekularizované, že fyzické útoky proti manželce jsou nepřípustné. Navíc výkon tělesných trestů by byl v rozporu s německými ústavními principy ochrany lidské důstojnosti. Soudkyni byla tato kauza odebrána pro podjatost.¹⁹

---

¹⁷ ČIHULA, Tomáš. Německý případ „koránové soudkyně“ aneb Jak je to s použitím práva šaría v Evropě? *Bulletin advokacie*, 2007, roč. 2007, č. 7-8, s. 64-66.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

2. Struktura a tvorba islámského práva

2.1. Islámské právo šaría

Islámské právo je známo pod názvem šaría. Arabské slovo šaría původně označovalo „cestu ke zdroji vody“, bylo též vykládáno jako „vyšlapaná stezka“, správný muslim má vždy kráčet touto cestou, protože mu ji vytyčil sám Bůh a jedině ten, který kráčí touto cestou bude v onen soudný den hoden Alláhovy přízně.²⁰

Při studiu mi dostupných pramenů jsem narazila na různé definice šaría. Nyní definuji šariú podle autorů některých mých zdrojů a poté se pokusím na základě jejich definic stanovit její charakteristické vlastnosti.

1. Pojem lze vymezit jako náboženské právo založené na božích příkazech a zjeveních, které se nevyvinulo z precedentů a prostřednictvím legislativy, ale je založeno na stanoviscích vůdců náboženských škol- tzv. madhab.²¹
2. Jiný autor charakterizuje šariú jako souhrn Božského řádu, který byl přikázaný lidem a vymezuje vztah člověka k Bohu i k druhým lidem a ovlivňuje celý způsob života.²²
3. *„Šaría je komplex předpisů podepřených zejména Koránem a sunnou, jež určují přesvědčení, formují mravní hodnoty, náboženské vědomí muslimů a rovněž slouží jako zdroje konkrétních norem regulujících lidské chování.“*²³

Některé znaky najdeme výslovně ve všech třech definicích, jiné jsou zmíněny pouze v některých, to ovšem neznamená, že by tento znak nemohl šariú charakterizovat. O legální definici šaría uvažovat nelze, těžko bychom ji našli v Koránu či sunně, záleží tak na jednotlivém autorovi, kolik charakteristických znaků se mu podaří obsáhnout v jeho formulaci šaría.

Na základě shora uvedených definic shledávám tyto charakteristické znaky islámského práva:

²⁰ POTMĚŠIL, Jan. *Islámské právo šaría* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 25. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38111.html> >

²¹ OSINA, Petr. Islámské právo a jeho prameny. In VYHNÁNEK, Leoš (ed.). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Iuridica. Iuridica 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. s. 149.

²² KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 117.

²³ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 281.

a) Božský původ práva²⁴

Všichni autoři přiznávají islámskému právu božský původ. Prostřednictvím Proroka se Bůh zjevoval lidem (proto také mluvíme o šaríi jako o právu zjeveném), po smrti Proroka již toto není možné. Šaría tak musí zajistit požadavky společnosti jinými prostředky. Uplatňují se různé metody výkladu práva, které se užívají nebo naopak neuvžívají tak, jak si to žádá přirozený vývoj vztahů ve společnosti. Jako příklad mohu uvést uplatnění principu idžtihádu.²⁵

b) Neměnnost šaríy a působení právních škol- tzv. madhab

Teorie připouští, že Boží zjevení nebylo lidem sesláno v příliš srozumitelné formě. Proto, aby mohlo být užíváno v praxi, je zapotřebí právě činnosti těchto škol, která vede k pochopení a formulaci práva, které tu v danou chvíli již existuje. Je zapotřebí si uvědomit, že právo je již jednou dané Bohem, a tak se nové právní normy nevytváří.²⁶

c) Univerzálnost šaríy a regulace velkého množství činností lidského života²⁷

Z některých definic je patrné, že se islámské právo snaží regulovat velké množství vztahů a vymezit rozličné způsoby lidského chování. Tento fakt je pro šaríu typický a také žádoucí, protože, jak již bylo v této práci zmiňováno, každý muslim má být spraven o tom, jak se má chovat, aby se líbil Bohu. Skutečnost, že je šaríou upraveno tolik lidských činností a vztahů, nám dává možnost vymezit určité okruhy islámského práva (blíže kapitola 2.3. struktura islámského práva).

2.2. Fiqh a úsul al-fiqh

Při zmínce o islámském právu šaría je vždy nutné doplnit pojem fiqh. Termín fiqh je doslovně překládán jako „porozumění“ nebo „uvědomění“. Jde o právní vědu, která vznikla na přelomu 8. a 9. století a zabývá se šaríou.²⁸ Fiqh lze definovat jako vědu, která umožňuje pochopit to, co je neznámé, pomocí toho, co je známé, s použitím logických a gramatických metod.

²⁴ 1) Právo založené na božích příkazech a zjeveních 2) Souhrn Božského řádu 3) Komplex podepřený Koránem, který je považován za zjevené slovo Boží

²⁵ V dnešní době se v souvislosti s idžtihádem mluví o „uzavření bran idžtihádu“, i když sílí hlasy, které volají po znovuotevřeví jeho bran, viz POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šaríou- historický vývoj islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 25. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38149.html> >

²⁶ POTMĚŠIL, Jan. *Islámské právo šaría* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 25. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38111.html> >

²⁷ 2) vztah člověka k Bohu i k druhým lidem a ovlivňuje celý způsob života 3) formují mravní hodnoty, náboženské vědomí muslimů a rovněž slouží jako zdroje konkrétních norem lidského chování

²⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 118.

Metodologickou bázi fiqhu tvoří následující teze:

- Všechno je zákonné a tudíž i platné, dokud není prokázán opak.
- Nikdo není dlužníkem jiného, dokud není dokázán opak.
- Vše, co není zakázané, je dovolené.²⁹

Důvodem, proč tato právní věda vznikla, je skutečnost, že vlastnosti šaríy jako její božský původ a neměnnost s sebou nesou vysoké riziko rigidity celého právního systému. Ten pak není schopen reagovat a dnešní potřeby společnosti. Východiskem z této situace je právě fiqh, který je založen oproti šaríi na lidském rozumu a může vytvářet nové právní předpisy v závislosti na vývoji a potřebách islámské společnosti.³⁰ „Rozdíl mezi šaríou a fiqhem (právem) je chápán tak, že šaría (mající božský zdroj) se obrací ke všem lidem, ve kterékoli době a na každém místě na světě, zatímco fiqh řeší konkrétní problémy času a místa“.³¹

Příkladem, na kterém lze dobře dokládat spoluexistenci šaríy a fiqhu, je trestní právo. Šaría, Korán a Sunna, stanoví, které společenské chování je natolik závažné, aby bylo kvalifikováno jako trestný čin, zatímco fiqh stanoví stupnici a tresty za jednotlivé činy. Příkladem je princip krevní msty, který pochází ještě z předislámských dob a spočívá v tom, že za spáchaný čin oplácí buď poškozený nebo jeho příbuzní stejnou měrou. Muhammad podobu krevní msty upravil a stanovil, že odplata musí být jednorázová a její rozsah musí odpovídat rozsahu škody původně způsobené. Krevní mstu je možno uplatňovat u trestných činů vraždy, zabití, vážného ublížení na zdraví a poškození majetku. Za spáchání těchto činů je trestem odplata nebo existuje možnost požadovat odškodné - dija. Odplata se uplatňuje v případě, že na ní poškozený nebo jeho rodina trvá, v takovém případě lze vraha zabít mečem nebo pachateli způsobit stejné zranění, jaké on způsobil poškozenému. Koncepce odškodného tedy stojí na principu oko za oko, zub za zub.³² „Fiqh dopodrobna rozpracoval sazby za jednotlivé typy ublížení na těle. Za oslepení se platila plná dija-tedy sazba za neúmyslné zabití. Za vypíchnutí jednoho oka polovina dije. Za úplné nebo částečné useknutí nosu a za vyříznutí jazyka se platila jedna dija, za useknutý prst desetina dije. Za kastraci muže

²⁹ HUNGR, Pavel, KALVODOVÁ, Věra. *Afroasijské právní* .....s. 46-47.

³⁰ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šaríou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >

³¹ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 281.

³² KŘÍKAVOVÁ, Adéla, MENDEL, Miloš, MÜLLER, Zdeněk. *Islám-ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990. s. 135.

*zákon předepíše sazbu ve výši neúmyslného zabití.*³³ Právní věda kromě institutu odškodného rozpracovala i systém náhradních trestů (např. námezni práce, hladovění po stanovenou dobu), který by se měl uplatnit v případě, že pachatel není schopen diju zaplatit.

Praktické využití právní vědy-fiqhu spočívá v tom, že logickým a gramatickým výkladem jsou jednou již daná zjevení uváděna v život. Proto se pozice fiqhu v systému islámského práva jeví jako nezastupitelná. Islámská právní teorie připouští, že zjevení tak, jak byla seslána lidem nejsou úplně srozumitelná, proto je zapotřebí užití fiqhu, aby islámské právo mohlo být užito v praxi a došlo svého naplnění. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem je dle mého názoru naprosto patrná nutnost koexistence islámského práva šaría a právní vědy fiqhu. Lze to opět dokládat na několikrát již v této práci zmiňovaném faktu, že šaría se snaží regulovat velké množství způsobů lidského chování, aby se muslim chovající se v souladu s islámským právem líbil Bohu a vstoupil do ráje. Šaría ani fiqh by samy nebyly schopny naplnit toto hlavní poslání islámu. Samotná existence fiqhu bez šariy není možná, jako právní věda, která se zabývá islámským právem, by neměla co zkoumat, proto je vždy zapotřebí uvažovat o těchto institutech současně.

V souvislosti s právní vědou fiqh je nutné ještě vysvětlit termín *úsul al-fiqh*. Objasnění tohoto pojmu se česká literatura až na výjimky nevěnuje, zpravidla jej uvádí v závorce. Dle mého názoru je však žádoucí pochopit vazby šaría-fiqh-úsul al-fiqh. *Úsul al-fiqh*, v překladu „základy, kořeny, zdroje fiqhu“, nutno chápat jako základy teorie a metodologie islámské právní vědy³⁴, jako vědní obor islámského práva, který se zabývá prameny práva a metodami, kterými se právní normy z těchto pramenů odvozují.³⁵ Nejucelenější definici *úsul al-fiqh* jsem našla v publikaci Tahy Jabira al Alwaniho, který jej definoval jako souhrn legálních důkazů, které, když jsou studovány, vedou buď k určité znalosti šariy, nebo alespoň k rozumné hypotéze o ní. Dále lze na *úsul al-fiqh* nahlížet také jako na způsob, jakým jsou tyto důkazy předkládány a postavení toho, kdo je předkládá.³⁶

³³ KŘÍKAVOVÁ, Adéla, MENDEL, Miloš, MÜLLER, Zdeněk. *Islám-ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990. s. 135.

³⁴ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 321.

³⁵ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >

³⁶ AL-ALWANI, Taha, Jabir. *Source Methodology in Islamic Jurisprudence: Usul al-Fiqh al-Islami*. 3. vydání. Herndon: International Institute of Islamic Thought, 2003. s. 16. (autor je profesorem islámského práva, v letech

Z výše uvedeného tedy plyne, že řetězec pojmů šaría-fiqh-úsul al-fiqh je následující: na počátku stojí šaría jako souhrn právních norem, které jsou zakotvené v Koránu, výrocih Proroka a v tradicích islámských právních směrů, poté se užije úsulu al-fiqhu jako právní metodologie a v konečném výsledku se dostáváme k fiqhu jako islámské právní vědě. Fiqh je tedy výsledkem aplikace norem úsul al-fiqhu, jeho produktem, a jde o znalost konkrétních norem šaríy, právo získané z pramenů na základě metod nalézání a odvozování norem.³⁷

2.3. Struktura islámského práva

Při strukturalizaci šaríy se opět projevuje fakt, že islámské právo si dělá ambice regulovat veškeré složky lidského chování. *“Cílem je zesouladění každého lidského činu s Boží vůlí”*.³⁸ To je také důvod, proč je možné šaríu členit z několika hledisek.

V islámském právu lze rozlišovat dva základní okruhy vztahů člověka, a to v návaznosti na tom, ke komu tento vztah směřuje:

1. vztah člověka k Bohu – povinnost muslima vůči bohu (ibádát) – patří sem pět pilířů víry (vyznání víry, modlitba, náboženská daň, půst v měsíci ramadánu, pouť do Mekky)
2. vztah člověka k člověku a člověka ke společnosti (muámalát) – týká se hlavně záležitostí rodinných, majetkových, dědických apod.³⁹

Někteří autoři vyčleňují k těmto základním okruhům ještě další oblasti, a to:

3. trestní právo (úqúbát) – zahrnuje zakázané, popř. nevhodné, činy a za jejich spáchání stanoví příslušné sankce⁴⁰
4. osobní právo (munakhat)⁴¹

Další členění islámského práva je možné z hlediska teologického na:

1. šaría munzala- seslaná šaría, což je Korán a sunna
2. šaría idžtihádíja- šaría vytvořená za pomoci idžtihádu

1975-1985 vyučoval fiqh a úsul al-fiqh na univerzitě v Rijádu, v současné době je členem mnoha mezinárodních islámských organizací).

³⁷ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >

³⁸ POTMĚŠIL, Jan. *Islámské právo šaría* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 25. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38111.html> >

³⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 91.

⁴⁰ MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Brno: Atlantis, 1997. s. 19.

⁴¹ OSINA, Petr. *Islámské právo a jeho prameny*. In VYHNÁNEK, Leoš (ed.). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Iuridica. Iuridica 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. s. 150.

3. šaría muharrama- zakázaná šaría, ta, která je pokládána za správnou, ale ve skutečnosti jde o výmysly a podvrhy⁴²

V islámském právu samotném lze potom z náboženského hlediska velmi podrobně kvalifikovat všechny lidské činy a rozdělit je do pěti tříd:

1. fard, wádžib – činy povinné podle Koránu, je možné rozlišovat mezi činy, kterých se dopustí jednotlivec (např. modlitba, půst) nebo kolektivně (džihád, pohřební modlitba). Zanedbávání takové povinnosti je trestným činem před Bohem a zákonem;
2. sunna, musthabb, mandúb – činy doporučené na základě hadíthů, tedy na základě prorokových výroků a jeho praxe, nemají být bezdůvodně opomíjeny;
3. mubáh – činy indeferentní, nepřikázané ani nezakázané;
4. makrúh – činy zavrženíhodné; je třeba se jich zdržet, i když nejsou trestné
5. harám – činy zakázané, tedy hříšné a trestné.

Jiná stupnice se užije v oblasti věcného a závazkového práva při klasifikaci platnosti právních úkonů, mohou nastat tyto případy, kdy je právní úkon:

1. sahíh, náfid – správný, platný;
2. makrúh – „nefér“, vyhovující a platný formálně, ale související s něčím nepatřičným;
3. fásid – „zkažený“, nevyhovující po formální stránce, úkon lze zrušit nebo napravit;
4. bálit – neplatný.⁴³

Tyto dvě stupnice nelze zaměňovat. První z nich rozděluje činy člověka do pěti tříd podle toho, zda je Bůh schvaluje či sankcionuje. Druhá stupnice se uplatňuje jen na vztahy mezi lidmi, tudíž musí být odlišována. Na druhou stranu je ale patrná určitá souvislost mezi Boží vůlí a platností právního úkonu. Těžko si představit čin, který by byl zakázaný a podle druhého členění kvalifikován jako platný.

2.4. Právní školy- madhaby

Ke vzniku právních škol dochází v období abbásovského chalífátu, tedy na přelomu 8.-9. století n.l. Ve vzniklých madhabech právní učenci usilovali o systematizaci šaría. Do doby než vznikly první právní školy se ještě ve značné míře

⁴² BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 281-282.

⁴³ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 123-126.

uplatňovalo zvykové právo, které velmi pozvolna začalo odpovídat myšlenkám Koránu.⁴⁴ V průběhu doby existovalo snad více než sto právních škol.⁴⁵ Velká většina z nich zanikla nebo se sloučily. Dodnes fungují čtyři sunnitské právní školy-hanafíjská, málikovská, šáfiovská a hanbalovská. „*Třemi šiitskými školami jsou Imamia, Zaidia (Jemen) a Shia (Irán).*“⁴⁶ Každá právní škola nese ve svém názvu jméno zakladatele.

Mezi jednotlivými sunnitskými madhaby lze vysledovat rozdíly, ať už menšího či většího významu. Detailní odlišnosti můžeme nalézt v hmotném právu, není jim ale připisován podstatnější význam. Naopak významně odlišné postoje školy zaujímají při řešení otázek typu: je možné uplatňovat svobodný úsudek jednotlivého učence, co je pramenem práva a co již nikoli, jaká je hierarchie těchto pramenů. Všechny čtyři školy jsou uznávány jako právoplatné školy sunnitského islámu. Názory všech čtyř škol jsou brány v úvahu na konferencích o islámském právu.⁴⁷ „*Panuje tolerance, a to např. v právu volby madhabu dle své vůle a přesvědčení, zpravidla však bude záležet na tom, který madhab je v dané zemi dominantní a tudíž používaný u soudu.*“⁴⁸

Význam právních škol spočívá v uplatňování práva šaría, které se na základě stanovisek a pojednání vůdců těchto škol vyvíjelo a vytvořily se čtyři ucelené, navzájem podobné, ovšem nikoli totožné systémy islámského práva. Prameny jako Korán, sunna, idžma, kijás nejsou aplikovány přímo, islámské právo aplikuje pravidla, která jsou obsažená v učení školy a přijaté v daném státě jako pozitivní právo.⁴⁹

2.4.1. Hanafíjská právní škola

Zakladatelem hanafíjské právní školy je Abú Hanífa an-Numán Ibn Tálib (699-767). Abú Hanífa byl obchodníkem s látkami ve svém rodném městě v irácké Kúfě, kde také učil. Za podporu vzpoury Zajdovců byl uvězněn a později ve vězení také zemřel. Je pohřben v Bagdádu, v mešitě ve čtvrti Azamíja.⁵⁰

Hanafíjský madhad je nejrozšířenější sunnitskou právní školou, pro kterou je typická poměrně velká tolerance k jinověrcům. Trestní právo se vyznačovalo

⁴⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 119.

⁴⁵ POTMĚŠIL, Jan. *Islámské právo šaría* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 25. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38111.html> >

⁴⁶ OSINA, Petr. Islámské právo a jeho prameny. In VYHNÁNEK, Leoš (ed.). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Iuridica. Iuridica 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. s. 150.

⁴⁷ POTMĚŠIL, Jan. *Islámské právo šaría* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 25. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38111.html> >

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ HRUŠKOVIČ, Ivan, KÁLESNÁ, Katarína, ŠTEFANOVIČ, Milan. *Svetové právne systémy*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1994. s. 101

⁵⁰ KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*, 2003, roč. 145, č. 5, s. 512.

mírnějšími sankcemi oproti jiným madhabům. Jde o směr nejméně zavazující a nejotevřenější. Domníván se, že právě tento postoj vedl k široké oblibě této školy, protože právě její poměrně široké a obecné formulování myšlenek dává možnost tyto myšlenky pružně aplikovat na rozličné lidské chování, které tak může být často ospravedlněno. Dodnes je učení této školy oficiálním úředním směrem v Turecku, na Balkáně, v Sýrii, Střední Asii, Afghánistánu, Pákistánu a Indii.⁵¹

Jak již jsem v této práci zmiňovala, jednotlivé madhaby se odlišují hlavně v otázce, co je pramenem práva a jaký význam danému prameni ta která škola přikládá. Podle důležitosti řadili hanafijští učenci prameny práva takto: Korán, sunna, idžmá, kijás.⁵² V hojně míře se uchylovali také k užití istihsánu, brali v potaz i zvykové právo urf. Ve struktuře právního myšlení dával Hanífa velký prostor pro formulaci názoru, kterého bylo dosaženo vlastním úsudkem raj.⁵³ Výuka Abú Hanífy spočívala v tom, že skupině asi čtyřiceti až padesáti svých žáků přednesl problematickou právní otázku. Každý z žáků formuloval svůj vlastní názor na řešení dané otázky a poté Abú Hanífa buď některý názor vybral a potvrdil nebo formuloval názor vlastní.

Hlavními díly Abú Hanífy jsou Al-Musnad a Kitáb al-fiqh al-akbar (Velká kniha právní vědy). Ač se tvrdí, že postavení, které měl Abú Hanífa v právní vědě, je nepředstihnutečné a k tomuto tvrzení se přiklání i zakladatelé ostatních madhabů jako Málik nebo Aš-Šafií, existuje mezi autory i názor, že „otcům zakladatelům“ je pozdější tradicí připisován neúměrný význam, než který skutečně měli při tvorbě doktríny jednotlivých škol.⁵⁴ Podle tohoto názoru je rozpracování doktríny hanafijské právní školy spíše prací žáků Abú Hanífy, Abú Júsufova Jaqúba, který sepsal na žádost vládcy abbásovské říše, chalífy Harúna ar-Rašída, velkou knihu o státní správě Kitáb al-charádž (O daních) a jiného Hanífova žáka, Abú Abdulláha Muhammada Ibn al-Hasana aš-Šajbáního, který zastával vysoký státní post v Bagdádu a proslavil se především vědou o hadíthech. Aš-Šajbání přispěl k rozšíření hanafijské doktríny.⁵⁵

⁵¹ v r. 1912 byl tento směr inkorporován do právního řádu Rakouska-Uherska a r.1918 při recepci práva převzat i Československem, blíže KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*, 2003, roč. 145, č. 5, s. 513.

⁵² Kijás bylo možné aplikovat jen v případě, že Korán ani sunna neobsahovaly přímý odkaz.

⁵³ Raj je nejstarší metoda interpretace práva. Při vytváření vlastního názoru na daný problém se vycházelo ze znalosti Koránu, sunny, zvykového práva a přihlíželo se k principu ekvity a obecného dobra.

⁵⁴ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- historický vývoj islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38149.html> >

⁵⁵ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 280 .

2.4.2. Málíkovská právní škola

Zakladatelem málíkovské právní školy je Abú Abdulláh Ibn Málík (715-795). Je jedním z nejvíce respektovaných a uznávaných odborníků na fiqh. Málík se narodil v Medíně, kde také založil svoji školu a zastával zde funkci qádího-islámského soudce. Zemřel a je pochován v Medíně. Málíkovým stěžejním dílem je právní kodex Kitáb al-muwatta fíl-hadíth (Upravená cesta)⁵⁶, ve kterém shromáždil asi 300 tradic. Pouze tyto tradice, které jsou obsažené v jeho knize, považuje Málík za „zdravé“.

Málíkovský madhab je třetí největší sunnitskou právní školou. Oproti hanafíjské právní škole je méně tolerantní vůči jinověrcům, zastává konzervativnější názory a jelikož dbá na důsledné dodržování tradic, není možné tak pružně aplikovat právní názory Málíkovského směru. Geograficky se tento madhab rozšířil v dříve muslimské části Španělska, do dnešních zemí Maghribu, subsaharské Afriky, Horního Egypta a Súdánu.⁵⁷

U učení tohoto madhabu se silně podepsal fakt, že Málík pocházel z Medíny, připisoval totiž medínské obci neobyčejný význam. Toto se projevilo i v otázce pramenů práva. Málíkovci kladou důraz na tradici-hadíthy. Málíkova sbírka tradic Kitáb al-muwatta fíl-hadíth (Upravená cesta) se považuje za základní kámen učení této právní školy. Dále pak na konsensu-idžmá Prorokových druhů a medínských právníků, tzn. lidí, u kterých není pochyb o tom, že mají znalosti o nově vznikajících předpisech, protože žijí v době jejich vzniku. V případech, kdy panují pochybnosti či existuje více názorů, se připouští osobní názor podle zásad istisláhu (blíže kap. 3), tedy s přihlédnutím k obecnému zájmu. „Podle názoru Málíkovců by měl způsob života Prorokových druhů a jejich potomků zůstat nezměněn novými obyčejí a vlivy později vzniklých měst.“⁵⁸ Chápali právo spíše z pohledu morálky než z pohledu společenské praxe, vždy se zabývali otázkou, jaké pohnutky k činu vedly, zda byl záměr jednání dobrý nebo špatný.⁵⁹

Z málíkovské právní literatury lze jmenovat spis od Chalíla ibn Isháqa Muchtasar (Stručný výklad), hlavně však spis Ibn Qasima, dlouholetého Málíkova žáka, a Sahnuna ben Saida (776-854), studenta málíkovského madhabu, Mudawana al-Kubrah. Jde o soubor poznámek, které si činil Ibn Qasim při Málíkově vyučování,

⁵⁶ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 173.

⁵⁷ KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*, 2003, roč. 145, č. 5, s. 513.

⁵⁸ KŘÍKAVOVÁ, Adéla, MENDEL, Miloš, MÜLLER, Zdeněk. *Islám-ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990. s. 60.

⁵⁹ Tamtéž.

a odpovědí na otázky, které položil Sahnun ben Said, kdy v těchto odpovědích Ibn Qasim Málíka cituje.⁶⁰

2.4.3. Šáfiovská právní škola

Zakladatelem šáfiovské právní školy je Abú Abdulláh Ibn Idrís Aš-Šáfíí (767-820). Narodil se ve Fustátu, vyučoval v Káhiře, kde je také pochován, jeho hrob je uctívaným poutním místem. Šáfiovská právní škola byla do 16. století nejrozšířenějším madhabem, pak ji na tomto místě vystřídala právní škola Abú Hanífy. *„Dodnes je tento směr používán v Egyptě, jižní Arábii, východní Africe, Indonésii, Malajsii a jiných oblastech kolem Indického oceánu.“*⁶¹

Aš-Šáfíí je pokračovatelem Málíka a žáků Abú Hanífy, který se pokusil o syntézu učení obou těchto škol. Učenci tohoto madhabu stojí mezi málíkovským pietismem a hanafíjským praktikismem.⁶² Sám Šáfíí se snažil být prostředníkem mezi těmi, kteří lpěli na tradici (asháb al-hadíth), a těmi, kteří byli zastánci aplikace práva stojícího na vlastním názoru (asháb al-raj).⁶³ Největší přínos aš-Šáfíího je shledáván ve vytvoření teorie pramenů práva. Právo musí být z těchto pramenů dovozováno za pomoci stanovených metod. Právě díky teorii pramenů práva se celý právní systém stal logičtější a systematictější.⁶⁴ Aš-Šáfíí je autorem více než sta knih, jeho nejvýznamnějším dílem je kniha Al- Risála fi úsul al-fiqh (Traktát o základech fiqhu), ve kterém uznává čtyři základní prameny práva: Korán, Prorokovu sunnu, konsensus muslimské obce (idžmá) a analogii (kijás). Co se týká Koránu, je podle aš-Šáfíího nutné řídit se nejen normami přímo zjevenými, ale také duchem Koránu. Tím, že přijímá jako pramen práva sunnu, definitivně řeší otázku, zda sunnu považovat za pramenem práva či nikoli. *„Aš-Šáfíí tvrdil, že sunna slouží jen k objasnění Koránu, nemůže Koránu protiřečit a islámská společnost se má řídit nejen Koránem, ale také sunnou.“*⁶⁵ Šáfíovci se přiklání k Prorokově sunně a kriticky se dívají na tradice, které pochází od jeho druhů, tvrdí totiž, že může existovat pouze jedna pravdivá islámská tradice a ta pochází od Posla Božího. Při řešení problémů

⁶⁰ *Sunni Islam* [online]. dictionary.sensagent.com, 23.dubna2011 [cit.23.dubna2011]. Dostupné na <<http://www.dictionary.sensagent.com/maliki/en-en/>>

⁶¹ KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*, 2003, roč. 145, č. 5, s. 513.

⁶² Ve srovnání s Málíkem je zapotřebí konsensu celé muslimské ummy, ve srovnání a Abú Hanífou, který se rád uchýlil k užítí kijás, Šáfíovci se k tomuto prameni staví zdrženlivěji.

⁶³ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 120.

⁶⁴ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- historický vývoj islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na <<http://www.blisty.cz/art/38149.html>>

⁶⁵ LUNDE, Paul. *Islám*. Praha: Knižní klub, 2004. s.36.

tradic, které tradice ruší platnost jiných tradic, se vycházelo z předpokladu, že pozdější ruší dřívější. V otázce konsensu aš-Šáfíí odmítá aplikovat konsensus lokální i idžmá islámských učenců. Respektuje pouze konsensus celé muslimské ummy, vychází totiž z předpokladu, že v každé době žijí právníci, kteří jsou schopní kvalifikované idžmy. Praktická aplikace tohoto pramene se jeví jako složitější, jistě bude komplikované dosáhnout konsensu v tak širokém okruhu osob. Posledním pramenem práva je podle aš-Šáfíího kijás - užití analogie, která se dovozuje buď z ustanovení Koránu nebo sunny. V aplikaci kijás je tento madhab oproti hanafíjcům zdrženlivější, dále potom proti hanafíjskému istihsánu staví svoji konzervativnější metodu istisháb (blíže kap. 3).

Aš Šáfíí je považován za zakladatele vědy o pramenech práva-úsul al-fiqh. Tato věda vnesla do islámského práva řád a systém. Mezi významné žáky tohoto madhabu patřili například Ibn Maja nebo Ghazzálí a Taqijuddin as-Subkí.⁶⁶

2.4.4. Hanbalovská právní škola

Zakladatelem hanbalovské právní školy je Ahmad Ibn Hanbal (780-855), známý muslimský teolog a tradent. Hanbal se narodil a zemřel v Bagdádu, studoval v Sýrii, Jemenu a Hidžázu. Chalífa al-Manún ho dal uvěznit, protože se Hanbal stavěl proti mutazile.⁶⁷ Když se k moci dostal chalífa al-Mutawakkil, dal mu milost. Ibn Hanbal sebral asi třicet tisíc Muhammadových hadíthů, které shromáždil do knihy al-Musnad. K významným představitelům tohoto právního směru se řadí Ibn Qudáma, který je autorem rozsáhlého kompendia Mughní (Obohacení).

Hanbalovská právní škola prezentuje strohý, velmi fundamentalistický právní směr, který se vyznačuje rigidním postojem v kultovních a dogmatických otázkách. Jde o právní školu, která má v současné době nejméně stoupenců. Dříve byla rozšířena od Egypta po Irák, dnes se převážně užívá v Saúdské Arábii (ortodoxní směr) a Kataru (umírněná odnož).⁶⁸

V otázce pramenů práva dávali přívrženci hanbalovského madhabu přednost tradici před analogickými úvahami. Hanbal kromě Koránu a sunny odmítal všechny zdroje, zvláště pak kijás a právo na vlastní úsudek. Kládl důraz na právní názory

⁶⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 120.

⁶⁷ Mutazila je teologicky-filozofický směr, který založili Wásil Ibn Atá a Amr Ibn Ubajd. Kromě Koránu a sunny přibrala mutazila za kritérium víry rovněž rozum. Dávala člověku svobodnou vůli a tvrdila, že dobro a zlo nemůže být od Boha, neboť Bůh nemůže trestat člověka za to, zač není plně zodpovědný, blíže BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 208.

⁶⁸ KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*, 2003, roč. 145, č. 5, s. 513.

Prorokových druhů, požadoval, aby se při rozhodování dávala přednost zájmu na jednotě islámu a uchování morálních hodnot před právními postupy.⁶⁹

„Mezi studenty této právní školy vynikali také Ibn Tajmíja a Ibn Qajjim al-Džawzíja, od nichž vede přes čtyři století přímý ideový spoj k puritánskému wahhábovskému hnutí a dál k novějším podobám fundamentalismu, jakož i snahám o obnovu cestou *ad fontes*.“⁷⁰ Podle wahhábitů je zapotřebí islám očistit. Očisty je možné dosáhnout návratem pouze ke Koránu a sunně. V současné době je wahhábismus základem státní ideologie v Saudské Arábii, kde funkci ústavy plní Korán a šaría je jediným platným právem.

2.4.5. Právní škola džafarí

Zakladatelem šíitské právní školy džafarí je šestý šíitský imám⁷¹ Džafar as-Sádik (702-765). Džafar byl synem imáma Muhammada al-Baqíra a narodil se v Medíně, kde také vyučoval. Titul imáma užíval 34 let. Zemřel ve věku 65 let a je pohřben na hřbitově Dschannat-ul-Baqi vedle svého otce. Mezi žáky Džafarovy školy patřil i Abú Hanífa, kterého později Džafar kritizoval pro prosazování kijásu.⁷² Ve snahách o porozumění mezi šííty a sunnity zaujímá tento imám významné místo, těší se úctě obou těchto stran, respektují ho všechny šíitské frakce. „Už v 18. století navrhoval Nádír Šáh osmanskému chalífátu, aby byla imámovská šía zařazena jako pátý madhab zvaný džafarí. Návrh byl sice zamítnut, ale z různých stran se ozývá dodnes.“⁷³

Šíitská škola je založena výhradně na tradicích a učení dvanácti imámů. Každý imám byl jmenován svým předchůdcem, počínaje Alí Ibn Alí Tálíbem. Imámové jako nástupci jsou podle této školy neomylní. Při jejich interpretaci Koránu nebylo zapotřebí analogie, konsensus se taky odsunul do pozadí. Za nejlepší vykladače Koránu šíité považují Alího a Prorokovu rodinu.⁷⁴

⁶⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 120.

⁷⁰ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- historický vývoj islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38149.html> >

⁷¹ Imám je nejvyšší šíitský titul jeho nositel představuje nejvyšší autoritu.

⁷² *Dschafar al-Sadiq* [online]. iz-sn.de, 25. dubna 2011 [cit. 25. dubna 2011]. Dostupné na < http://www.iz-sn.de/tl/6.--Imam-Dsha-h-far-as_Sadiq--k1-as-k2-.htm >

⁷³ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 186.

⁷⁴ CHAJRÍ, Fadlulláh Šajch. *Islám*. Praha: Ikar, 2001. s. 90.

2.4.6. Právní škola zajdíja

Tato škola bylo pojmenována podle Zajda ibn Alího (695-740). Zajd se narodil v Medíně, v rodině čtvrtého imáma Alího Zajna al-Ábidího. V roce 740 padl, když vedl ozbrojenou vzpouru proti vládnoucí dynastii Umajjovců, proto se k jeho jménu přidává přídomek „mučedník„. Je pohřben v Kúfě. Bývá považován za autora právního kompendia *Madžmú al-fiqh*. Zajdíja je považována za umírněný proud šíj. Ze všech šíitských směrů má nejbliže k sunnitské tradici, proto bývají její myšlenky často uváděny vedle názorů čtyř pravověrných madhabů. Zajdíja je oficiální právní školou v Jemenu, k jejímu učení se z celkového počtu 70 milionů šíitů hlásí asi 8 milionů.⁷⁵

---

⁷⁵ *Zaydiyyah* [online].philtar.ac.uk, 25.dubna 2011[cit 25.dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/islam/shia/zaydi.html>>

3. Hlavní a vedlejší prameny islámského práva

Vědní obor, který se zabývá prameny práva a metodami, na základě kterých se z těchto pramenů odvozují právní normy, se nazývá úsul al-fiqh. Islámské právo vychází ze čtyř pramenů - Korán, sunna, idžmá a kijás, přičemž u kijás jde stricto sensu o metodu, nikoli o pramen. Při vytváření hierarchie islámských pramenů práva se na první místo řadí Korán, hned za ním následuje sunna, která se v praxi často staví na roveň Koránu. Další dva prameny, idžmá a kijás, protože jsou lidského původu, se staví až za Korán, který byl seslán Bohem, a sunnu. Ve vzájemném vztahu je pak idžmá nadřazena kijás. Vedle primárních a sekundárních pramenů práva je nutné brát v potaz ještě doplňkové zdroje práva. Právě způsobem užití či neužití sekundárních pramenů a doplňkových zdrojů se odlišují učení jednotlivých právních madhabů. „*Principy a metody odvozování norem z pramenů se týkají nejprve otázek spíše lingvistických, významu slov a pojmů jako zřejmých nebo skrytých, víceznačných nebo jednoznačných, obecných nebo zvláštních, příkazů nebo zákazů apod. a poté je rozebíráno použití analogie.*“⁷⁶ Pro přehlednost lze prameny islámského práva rozčlenit do tří skupin podle důležitosti takto:

1. Primární- Korán, sunna;
2. Sekundární- idžmá, kijás, idžtihád;
3. Doplňkové- istihsan, istislah, urf, istishab.⁷⁷

3.1. Korán

Korán je svatým písmem všech muslimů. Je považován za zjevené slovo Boží, které Muhammadovi předal archanděl Gabriel. Slovo Qurán pochází ze slova qura - „přednášet, recitovat, číst“ a znamená „přednášení, recitování“ přeneseně i „čtení toho, co bylo sesláno Bohem“. Text Koránu je rozčleněn do kapitol, které se nazývají súra, kapitola je tvořena verši, které se označují ája. Rozsah právních ustanovení v Koránu je spíše malý. Korán je zapotřebí chápat, než jako právní dokument, jako návod k životu, který z převážné části řeší otázky společenské, náboženské a morální.

⁷⁶ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >

⁷⁷ OSINA, Petr. Islámské právo a jeho prameny. In VYHNÁNEK, Leoš(ed.). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Iuridica. Iuridica 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. s. 153.

Mezi prameny práva stojí Korán nejvýše a všechna pravidla, která mají oporu v jiných zdrojích, by měla být s Koránem v plném souladu (blíže o Koránu v kapitole 4.).⁷⁸

3.2. Sunna

Sunna je druhým nejvýznamnějším pramenem islámského práva. Slovo „sunna“⁷⁹ označuje vyšlapanou cestu, stezku. Přeneseně je pak chápána jako zaužívaný způsob chování. Z právního hlediska jde o soubor výroků, činů, názorů Proroka. Muhammad byl ve svém konání veden Bohem, tudíž byl neomylný, a proto je hodno jej následovat. Jelikož se Korán pouze v malé míře věnuje řešení právních otázek a ve společnosti nalezneme velké množství mezilidských vztahů, které vyžadují právní regulaci, odkazuje islámské právo po smrti Muhammada právě na jeho jednání, které je považováno za vzor, na sunnu (blíže o sunně v kapitole 5.).⁸⁰

3.3. Idžmá

Další pramen islámského práva, který v hierarchii pramenů stojí až za Koránem a sunnou. Název idžmá se odvozuje od slovesa adžmaa, které se překládá jako „stanovit, rozhodnout, shodnout se“. *„Z právního hlediska je pojem idžmá definován jako jednomyslná shoda mudžtahidů muslimské komunity v jakékoli otázce, ohledně jejíhož řešení bylo dosaženo konsensu v období, které následovalo po smrti Proroka Muhammada“*.⁸¹ Uvádí se, že idžmá byl aplikován již za vlády prvních dvou chalífů, Abú Bakra a Umara. Ti, když se vyskytl problém, který nebylo možné vyřešit podle ustanovení Koránu ani sunny, svolali učence a problém jim přednesli. V případě, že se učenci shodli na řešení tohoto problému, bylo jejich rozhodnutí závazné i pro jejich následovníky. Oficiálně přiřadil idžmá ke zdrojům práva zakladatel vědy o pramenech práva, úsul al-fiqh, aš-Šáfíí. Princip idžmá se odvozuje z obsahu jednoho Áišina hadíthu, ve které Muhammad řekl: „...*nikdy se nestane, aby se má obec sjednotila na omylu*“.⁸²

⁷⁸ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 146-148.

⁷⁹ Sunna má původně dva významy. Jednak je chápána pro účely islámského práva jako zvyklost, praxe, jednak toto slovo označuje také princip, že hodnost náčelnictví v muslimské obci je hodností volenou, což platilo do roku 661, poté byl uplatňován dynastický princip.

⁸⁰ PELIKÁN, Petr. *Sunna pramen islámského práva*. Praha: Vodnář, 1997. s. 82.

⁸¹ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >

⁸² KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*, 2003, roč. 145, č. 5, s. 511.

Oprávněnost užití idžmá jako legitimního pramene práva se dovozuje z Koránu, ale podklad lze nalézt i v sunně. V Koránu jde především o verš 4:59. „*Vy, kteří věříte! Poslouchejte Boha a poslouchejte posla a ty, kdož mezi vámi mají autoritu! A jste-li ve sporu o nějakou věc, předejte její rozhodnutí Bohu a poslu-jestliže věříte v Boha a v den soudný! A to bude nejlepší a povede k nejkrásnějšímu výsledku.*“⁸³ Verš vyzývá k poslušnosti Boha a posla, což jsou v islámu pojmy dostatečně určité. Je však otázkou, koho chápat pod pojmem ti, kdož mezi vámi mají autoritu a čí názor tak brát v potaz. Tato otázka je řešena jednotlivými právními školami.⁸⁴ Robert Kopecký, autor článku Hlavní prameny islámského rodinného práva, rozlišuje tři skupiny autorit:

- a) v nejstarší době fuqahá z Medíny;
- b) právní autority určité epochy;
- c) v dnešní době demokracie lze pod tento pojem podřadit i parlament (madžlis).

Obdobně na tuto problematiku nahlíží Jan Potměšit, autor článku Průvodce šariou - cesta k pramenům islámského práva, podle něj je možné přemýšlet nad autoritou jako nad politickými vůdci, učenci nebo brát jako jednu autoritu obě tyto skupiny současně, přičemž každý je kompetentní jen ve svém „oboru působnosti“. O právních otázkách tak rozhodují mudžtahidi.⁸⁵

Ti, kteří se snaží dojít ke konsensu, by měli být ve své činnosti neomylní. Neomylnost muslimské komunity, a tedy i samotných autorit, se odvozuje z veršů Koránu. Především jde o súru 7:181: „*Mezi těmi, které jsme stvořili je národ jeden, jenž správnou cestou podle pravdy je veden a podle ní spravedlivě jedná.*“⁸⁶ Verš hovoří o jednom národu, v tomto smyslu se má na mysli muslimská obec, umma, která jediná, je vedena správnou cestou a podle pravdy, tzn. vyznává jediného pravého Boha, Alláha⁸⁷, a ten zajistí neomylnost muslimské obce, tedy i jejích autorit. Správnou cestou je zde chápán dosažený konsensus. Výklad tohoto verše ještě upřesňuje verš 3:110: „*Vy jste národ nejlepší, jenž kdy povstal mezi lidmi; vy přikazujete vhodné, zakazujete zavrženíhodné a věříte v Boha. A kdyby uvěřili vlastníci písma, bylo by to pro ně lepší; jsou sice mezi nimi věřící, avšak mnozí z nich*

⁸³ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. s. 528.

⁸⁴ Podle Ibn Hanbala se konsensus omezoval na Druhy Prorokovy, Málík požaduje konsensus lidu Medíny a šiité žádají jednomyslný souhlas Prorokovy rodiny, popř. souhlasný názor imáma.

⁸⁵ Mudžtahid je vědec v oboru práva, zná dokonale Korán a sunnu a za využití různých metod výkladu práva nalézá pravdu. Blíže KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 118.

⁸⁶ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. s. 414.

⁸⁷ V této souvislosti lze zmínit tvz. šarádu-vyznání víry... *není boha kromě Boha a Muhammad je posel Boží...*, blíže POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- povinnosti vůči Bohu i lidem* [online]. blisty.cz, 20.března 2011[cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38240.html>>

*jsou hanebníci.*⁸⁸ Opět se zde výslovně vyzdvihuje muslimská komunita a odkazuje se na ty, kteří přikazují a zakazují, tedy na autority. Neomylnost, správnost konsensu by se dalo dovozovat ze slovního spojení ...*národ nejlepší*... Pojmy jako přikazovat, zakazovat jsou právu velmi blízké. Poslední verš Koránu, který bych v souvislosti s neomylností muslimských autorit při aplikaci idžmá chtěla zmínit, je verš 4:115: „*A kdo odpadne od posla poté, co mu bylo jasně ukázáno správné vedení, a sleduje pak cestu jinou než věřící, k tomu obrátíme se zády, tak jako on se obrátil a necháme jej hořet v pekle-a jak hnusný je to cíl konečný!*“⁸⁹ Tento verš hrozí věčným zatracením těm, kteří se odkloní od jediné pravé víry. Neomylnost lze dovozovat ze sousloví...*jasně ukázáno správné vedení*....

Přestože význam jednotlivých veršů Koránu není úplně jednoznačný a přetrvávají určité pochybnosti, má se obecně za to, že konsensus, ke kterému mudžtahidi došli, je závazným, platným a neomylným pramenem práva.⁹⁰ Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem je jasné, že je možné dosáhnout konsensu na základě Koránu nebo sunny. Zbývá tak vyřešit otázku, zda je možné dosáhnout konsensu na základě kijás. Tato otázka byla řešena poměrně dlouho, nakonec takovýto konsensus teorie připustila a odůvodnila své stanovisko tím, že zprostředkovaně se bude stejně vycházet z norem primárních pramenů. O utváření idžmá jde uvažovat už po smrti Muhammada, kdy se scházeli Prorokovi druzi a radili se mezi sebou o nově vyvstalých otázkách, protože po Prorokovi již správné posouzení žádat nemohli. Obecně lze říct, že vznik koncepce, na které idžmá stojí, je spojen s individuálním idžtihádem znalce práva, ke kterému se přidávají další renomovaní právníci, až je tento názor přijat všemi mudžtahidy jedné generace.

Aby bylo možné idžmá dosáhnout, je zapotřebí, aby byly kumulativně splněny tyto podmínky:

1. V době, kdy se objeví sporná otázka, musí existovat více mudžtahidů, kteří se problémem zabývají a jejichž názory jsou zpočátku odlišné. V tomto smyslu nestačí jedinec, který zastává jiný názor.
2. Nakonec musí dané autority dospět k jednomyslné shodě v řešení, a to bez ohledu na svůj věk, znalosti nebo společenství, které zastupují. Musí vždy jít o úplnou shodu, nesmí existovat nikdo, kdo by se ke konsensu

⁸⁸ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. s. 506.

⁸⁹ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. s. 535-536.

⁹⁰ Šiité idžmá v podstatě odmítají. Jediný konsensus, který akceptují, je ten, který vychází z názoru imáma. Imám je totiž veden Bohem a skrze Alího získal pověření a schopnosti k neomylnému vedení komunity.

nepřipojil. Tato skutečnost by totiž znamenala přetrvávající riziko, že shoda, které bylo dosaženo, není správná.

3. Každý právník musí svůj názor vyjádřit jasně a otevřeně.
4. Shoda musí být explicitně vyjádřena - slovem, písmem nebo činem.⁹¹

V návaznosti na zmíněné podmínky lze rozlišovat tři kategorie idžmá:

1. al-idžmá al-gawlí – konsensus, který byl přijat při „hlasitém“ projednávání sporné věci;
2. al-idžmá al-amalí (tzv. praktická idžmá) – rozhodnutí se neprojednává, ale vyplývá z podobných nebo stejných rozhodnutí nebo z událostí, které se odehrály za stejných podmínek;
3. al-idžmá as-sukúťí – mlčenlivý, nevyslovený idžmá známý v zásadě všem a proti němuž nebyly vzneseny žádné námítky.⁹²

I když má idžmá odstranit pochybnosti, které by se týkaly výkladu primárních pramenů pramenů pravů a interpretace práva na základě idžtihádu a kijás, měly jednotlivé právní školy různý postoj k idžmá i jeho kategoriím. Rozpory ani tak nepadají v otázce závaznosti a platnosti „explicitního“ konsensu, ten je považovaný za závazný vždy, ale pochyby přetrvávají u „tichého“ konsensu. Podle většinového názoru „tichý“ konsensus není závazný, ale vyjadřuje jistou míru pravděpodobnosti, která však při řešení dané otázky neznemožňuje užití metody idžtihádu. Přičemž platí, že, pakliže bylo dosaženo konsensu, není možné se od něj odchýlit a tudíž by obecně užití idžtihádu nemělo být možné. Jiné stanovisko v otázce závaznosti „tichého“ konsensu zastává hanafíjská právní škola, která se na danou problematiku dívá daleko praktičtěji. Podle hanafíjců je „tichý“ konsensus závazný, protože ostatní kvalifikovaní právníci o prezentovaném názoru věděli a přesto nic nenamítali, a tedy tiše souhlasili, navíc výslovný souhlas všech učenců není ani reálný.

Další názorové rozpory lze sledovat v otázce, kdy je konsensus závazný, neměnný, tedy platný. Podle většiny právních autorit vzniká konsensus se všemi těmito atributy již v okamžiku dosažení samotné shody, lze se však setkat i s minoritními názory, které platnost idžmá přiznávají až v okamžiku, kdy zemřeli všichni právní učenci, kteří se na přijetí konsensu podíleli, a je tedy až v tomto okamžiku nemožné, aby svůj názor změnili. Tento požadavek s sebou nese i praktické obtíže,

⁹¹ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >.

⁹² BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 107-108.

např. jak by se zjišťovalo, zda některý mudžtahidů dané generace nezměnil názor, či zda některý nezemřel.⁹³

Idžmá je třetím nejdůležitějším pramenem islámského práva, ale i přesto je podrobován poměrně silné kritice. Zásadní odpůrci se domnívají, že institutu idžmá není vůbec třeba. Podle nich jsou buď ustanovení Koránu a sunny jasná, v takovém případě není idžma zapotřebí, nebo jsou víceznačná, pak zde vzniká prostor pro formulaci odlišných stanovisek, nikoli pro formulování idžmá. Dále se objevují názory, že idžmá neumožňuje pružně reagovat na současné problémy. Je zapotřebí mít na paměti, že stanoviska, která byla přijata v dřívější době, jsou nezměnitelná. Vznikají proto pochybnosti, zda dříve dosažený konsensus odpovídá potřebám dnešní společnosti tak dobře jako potřebám dřívějších generací. Navíc sílí hlasy, aby byl při dosahování konsensu brán v potaz i názor laiků.⁹⁴

Osobně s výše zmíněnou kritikou souhlasím. I když chápu, že právě kolektivní charakter rozhodnutí má zajistit jeho kvalitu, fakt, že je tento pramen silně spjat s rigiditou islámského práva, se v dnešní době jeví jako problematický a je otázkou, jak dřívější konsensy mohou efektivně řešit dnešní právní otázky.

3.4. Kijás

Kijás je po Koránu, sunně a idžmá čtvrtým nejdůležitějším pramenem islámského práva. Lze se domnívat, že kijás má spolu s jinými zdroji islámského práva původ v právu židovském. Slovo kijás je překládáno jako „měřítko“, „vzor“, „analogie“. Obecně jej lze vykládat jako porovnávání rovnosti nebo podobnosti mezi dvěma věcmi, kdy jedna věc představuje hodnotící kritérium pro věc druhou.

Spolu s idžmá stojí kijás, oproti Koránu a sunně, na racionálním základě. I když je kijás starší metoda než idžmá, význam kijásu je menší. Předně to vyplývá ze samotné aplikace jednotlivých pramenů, zatímco u idžmá se jedná o kolektivní rozhodnutí autorit, kijás stojí na uvážení jednotlivce, byť kvalifikovaného právníka. Vzhledem k těmto skutečnostem není význam idžmá a kijásu rovnocenný. Dalo by se uvažovat o přímé úměrnosti kvantitativního a kvalitativního aspektu. Podle mého

⁹³ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na <<http://www.blisty.cz/art/38220.html>>.

⁹⁴ *Idjma* [online]. e-islam.cz, 28. dubna 2011 [cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.e-islam.cz/node/idjma>>

názoru je naprosto přirozené, že shodě vícero kvalifikovaných právníků je připisována větší váha, než rozhodnutí jednotlivce. Proto také platí, že k užití analogie se lze uchýlit pouze tehdy, jestliže řešení na danou otázku nelze nalézt v Koránu, sunně ani idžmá.

„Většina ulamá definuje kijás jako aplikaci pravidla vztahujícího se k původnímu případu na nový případ, o kterém právo mlčí, pokud je ratio legis společné oběma případům.“⁹⁵ Případy, kdy dojde k užití kijásu, lze tedy popsat takto: vzniká nová situace, která není přímo regulována normami Koránu ani sunny, k vyřešení je třeba vyhledat precedent, který se co nejvíce podobá nově vzniklé situaci, a aplikovat ho na ni. Při této aplikaci ale nedochází k vytváření nových právních norem, již existující právo je pouze „objevováno a rozvíjeno“.

Jako případy analogie mohu uvést tyto praktické případy:

Korán zapovídá obchodování během páteční modlitby, od počátku volání až do jejího konce. Pravidlo je analogicky rozšířeno na všechny ostatní právní úkony, neboť účel normy, aby bylo zabráněno zanedbávání modlitby, je společný oběma případům. Nebo vrah nesmí dědit po své oběti, analogicky tak nemůže být ani beneficentem odkazu.⁹⁶ Dále oběť trestného činu ženského pohlaví má nárok na poloviční náhradu škody než muž, což se odvozuje z toho, že muž má nárok na dvojnásobný dědický podíl než žena. Časté je užití analogie při stanovování sankcí. Zločin sodomie je tak trestán ukamenováním, protože jej islámští právníci shledávají podobným se zločinem cizoložství, za který tento trest hrozí.⁹⁷ Analogicky je dovozován i trest, který hrozí opilcům. Podle Koránu má být ten, který křivě obvinil ženu z cizoložství, potrestán osmdesáti ranami. Takovýto pomlouvač je označován jako „fasek“. Toto označení však má širší význam a vztahuje se na všechny, o kterých se soudí, že mají špatné chování. Analogicky se tak dovozuje, že opilci, což jsou také ti, kteří se špatně chovají, mají být potrestáni osmdesáti ranami bičem.⁹⁸

Hanafijská právní škola stanovila čtyři pilíře, jejichž dodržení má vést ke správné a vhodné aplikaci kijásu. Analogie v islámském právu je tak postavena na existenci originálního případu (asl), nového případu (far), důvodu právní normy, ratio legis (illa) a pravidla, které má být analogicky rozšířeno (hukl).

⁹⁵ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ OSINA, Petr. *Islámské právo a jeho prameny*. In VYHNÁNEK, Leoš (ed.). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Iuridica. Iuridica 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. s. 152.

⁹⁸ HUNGR, Pavel, KALVODOVÁ, Věra. *Afroasijské právní kultury*. Brno: Masaryková univerzita, 2002. s. 47.

Pojmem asl je označován buď pramen, Korán nebo sunna, který obsahuje určité pravidlo, nebo samotný případ řešený těmito prameny. Také lze pod pojmem asl chápat obsah právní normy a tedy i podstatu případu. Stanovisko, který pramen může posloužit jako asl pro kijás, je mezi islámskými právníky poměrně jednotné. Naprostá shoda panuje u Koránu a sunny. Menší rozpory přetrvávají u idžmá, i když podle většinového názoru je možné idžmá uznat jako asl pro kijás. V otázce, zda je možné připustit kijás jako asl pro další kijás, se teorie a praxe rozcházejí. Podle teorie je toto nepřipustné. Je zde totiž reálná hrozba, že by s postupem analogie mohlo dojít k deformaci původní právní normy, a proto teorie doporučuje vycházet z primárních pramenů. *„Odpůrci užívání kijás podobný případ sarkasticky označují jako spekulaci postavenou na spekulaci, a tudíž nepřipustnou.“*⁹⁹ V praxi však k užití kijás jako asl pro další analogii dochází. Prakticky se tento postup ospravedlňuje časovou hospodárností, kdy analýza primárních pramenů může být dosti časově náročná. Navíc platí úsus, že při zachování náležité opatrnosti je možné jako východisko užit i dříve formulované analogie. Dle mého názoru, lze tento postup v určitých případech tolerovat. Jev, kdy praxe zcela neodpovídá požadavkům teorie, se vyskytuje napříč právními systémy, tedy nejen v islámském, ale i v kontinentálním.

Pojmem hukm se rozumí pravidlo, respektive příkaz nebo zákaz, který stanoví Korán, sunna nebo idžmá. Pomocí kijásu pak dochází v rozšiřování platnosti daného pravidla na nové případy. Aby mohla norma sloužit jako platný základ analogie, musí splňovat některé požadavky. Předně musí jít o normy „praktické“, nikoli obecné zásady šarií. Dále nesmí jít o normy, které jsou v dané době předmětem sporů, ani o normy zrušené (mansúch). *„Konečně musí být norma racionální, tj. lidským rozumem pochopitelná, její illa musí být jasná. Lze například pochopit důvod zákazu hazardních her, těžko ale počet prostrací při modlitbě. Všechna racionální pravidla jsou tak platným základem kijásu.“*¹⁰⁰ Jelikož má kijás rozšiřovat působnost běžných právních norem, není možné, aby potencionální hukm upravoval ojedinělé nebo výjimečné otázky.

Far neboli nový případ je situace, kdy řešení na danou otázku nelze nalézt v Koránu, sunně ani idžmá. Odpověď má přinést právě užití analogie. Aby byl požadavek far naplněn, je zapotřebí, aby ratio legis původního i nového případu byly

⁹⁹ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >.

¹⁰⁰ Tamtéž.

totožné. Někdy je ovšem obtížné stanovit, zda dané případy jsou, eventuálně nejsou, shodné. Pakliže dojde k aplikaci kijásu, význam výchozí normy nesmí být překrucován ani měněn.¹⁰¹

Illa je nejdůležitějším pilířem kijásu. Dá se definovat jako příčina normy. Je důvodem, proč daná norma vůbec existuje. „*Je to atribut asl, který je konstantní a zřejmý a má stálý a úzký vztah k normě obsažené v textu.*“¹⁰² To, že je illa konstantní, znamená, že není závislá na osobě, místě, čase a dalších okolnostech. Illa musí být smysly rozpoznatelná a přenosná na další případy.

Kijás je možné třídit do několika kategorií. Podle síly illa rozlišujeme:

1. kijás al-awlá („analogie vyššího“)- ratio legis je v novém případě ještě zjevnější než v případě původním;
2. kijás al-musáwí („analogie rovného“)- v obou případech je illa stejně silná;
3. kijás al-adná („analogie menšího“)- v novém případě illa není už tak zjevná.

Další dělení kijásu je možné podle vztahu mezi asl a far:

1. kijás džalí („analogie zjevná“)- vztah mezi asl a far je jasný a zřejmý;
2. kijás al-chaří („analogie skrytá“)- vztah mezi asl a far je sporný a rozpory je třeba odstranit na základě „pravděpodobnosti“.

Stejně jako na idžmá, tak i na kijás je nazíráno kritickou optikou. Přístup jednotlivých právních škol ke kijásu jako pramenu práva se různí. Podle odpůrců lze všechny právní normy rozdělit do dvou skupin, příkazy a zákazy, zbytek je povolený. Pro analogii tak nezbyvá prostor. Navíc užití analogie by podle těchto odpůrců mohlo vyjadřovat myšlenku, že je Korán neúplný. Dále dovozují celkovou nepřipustnost analogie na základě veršů Koránu, například 49:1: „*Nesnažte se předejít Boha a Posla Jeho!*“¹⁰³ Namítají, že illa je buď jasná z textu, pak není zapotřebí se s ní zaobírat, v případě, že illa nelze jednoznačně identifikovat, by šlo o spekulaci, která je nepřipustná. Oproti těmto názorům, existuje v sunně mnoho důkazů o tom, že i sám Prorok se často uchýloval k analogii. Právě ze sunny se dovozuje oprávněnost užívat kijás. V dnešní době si lze jen těžko představit nalézání právních norem bez analogie. Stojí za povšimnutí, že i právní směry, které primárně kijás odmítají, se k němu

¹⁰¹ Qiyas [online]. islam-pedia.de, 28. dubna 2001 [cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.islam-pedia.de/index.php5?title=Qiyas>>

¹⁰² POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na <<http://www.blisty.cz/art/38220.html>>.

¹⁰³ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. s. 582.

prakticky uchylují, například jedno explicitní ustanovení odpovídá v jejich podání velkému množství fakticky odlišných případů.¹⁰⁴

Dle mého názoru je aplikace kijás v dnešní době nezbytná, dokládá to i shora zmíněný postoj odpůrců této metody. Analogie dává možnost, v rámci určitých regulí, poměrně pružně reagovat na zatím nevyřešené otázky.

3.5. Istihásn

Pojem istihásn se překládá jako „schválit“, „považovat něco za vhodnější“. Slovesu istihšana se přiznává i význam užití vlastního názoru nebo rozhodnutí se podle svého osobního úsudku. Není proto divu, že istihásn bývá často zaměňován za raj (užívání vlastního názoru) nebo idžtihád (kvalifikované zapojení osobního úsudku). *„U tohoto doplňkového zdroje práva jde v podstatě o odklon od ustálené, respektive striktní analogie ve prospěch alternativního pravidla, které lépe slouží ideálu spravedlnosti a přiměřenosti.“*¹⁰⁵

Objevily se i názory, že není třeba vymezovat istihásn jako samostatný institut, protože ve své podstatě jde pouze o jakýsi druh kijásu. Mudžtahid se uchýlí k aplikaci istihásnu v okamžiku, kdy norma, ke které dospěl na základě užití kijásu, se jeví jako příliš tvrdá či nevhodná vzhledem ke specifickým okolnostem případu. Důvod, proč má dojít k odchýlení od standardní právní normy, musí být dostatečně závažný. Závažnost se odvozuje od důvodu, proč užít istihásn, který musí být silnější, než důvod, který vedl k formulaci primární normy. Istihásn „dolaďuje“ a „opravuje“ kijás tím, že nalézá lepší řešení než to, které tu již existuje. Při nalézání lepšího řešení jsou na osobu madžtahida kladeny vysoké nároky. Především musí uvažovat o primární právní normě nad rámec jejího doslovného významu, musí zkoumat její pozadí a souvislosti obsahu, musí zvážit její význam a účel, to vše proto, aby dospěl k řešení, které daleko efektivněji postihne specifika případu.¹⁰⁶

Pohled na istihásn jako pramen práva se různí. Najdou se příznivci i odpůrci, kteří svá stanoviska opírají o různé verše Koránu i sunnu.¹⁰⁷ V praxi není istihásn

¹⁰⁴ *Qijas* [online]. e-islam.cz, 28. dubna 20011[cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.e-islam.cz/node/qijas>>

¹⁰⁵ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html>>.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Mezi silné odpůrce istihásnu patřil i aš-Šáfíí, podle něj diskreční posuzování vede k divergencím systému práva.

příliš užíván, pravděpodobně k tomu přispívá i kritika, že takovéto zapojení osobního názoru při formulaci právní normy hraničí se svévolí.

Dle mého názoru z pohledu Evropana je tento institut přínosný a velmi žádoucí. Dává možnost vymanit se z rigidity islámského práva a pružně a přiměřeně reagovat na specifické právní případy. Jistou paralelu lze například vysledovat mezi touto metodou a moderačním právem, které mohou užít české soudy v obchodních věcech.

3.6. Maslaha/istisláh

Maslaha a istisláh jsou pojmy, které spolu úzce souvisí. Pojem maslaha se vyvinul ze slovesa salaha, které v překladu znamená „opravit“, „vylepšit“. Termínem maslaha se v islámské právní vědě označuje veřejný zájem nebo obecné blaho. Istisláh je pak metoda právní argumentace, jejímž prostřednictvím se maslaha stává podkladem pro rozhodnutí daného případu.

Hodnotami, které jsou v islámské společnosti chápány pod pojmem maslaha, jsou především náboženství, život, rozum, rodina a majetek. Všechna ustanovení, která slouží k ochraně těchto hodnot, slouží k ochraně veřejného zájmu. Protože je maslaha souborem hodnot, lze rozlišovat několik kategorií veřejného zájmu, tzv. masálih:

1. Základní (darúrját)- takové hodnoty, na jejichž ochraně závisí lidský život a fungování společnosti, patří sem náboženství, život, rozum, rodina a majetek;
2. Doplňkové (hadžjít)- hodnoty, které jsou komplementární k hodnotám základním, v případě, že by byly zanedbávány, nevedlo by to přímo ke zhroutilí společnosti, ale přineslo by to jisté těžkosti života;
3. „Příkrasy“ (tahsínjít)- patří sem hodnoty, které s sebou nesou zlepšení toho, co je ve společnosti žádoucí.¹⁰⁸

Další kategorizace „veřejných zájmů“ je možná na základě toho, ze kterého pramene práva je odvozujeme. Tak můžeme rozlišovat:

1. al-masálih al-mutabara- hodnoty, které výslovně zmiňuje Korán a ten také stanoví, jakým způsobem mají být realizovány;
2. maslaha mursala- hodnoty, které zjevně výslovně neupravuje ani nekvalifikuje;
3. maslaha mulghá- hodnoty, které lze podřadit pod pojem obecné dobro, nejsou však v souladu s explicitním nebo implicitním příkazem šarífy.

¹⁰⁸ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šaríou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011[cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html>>.

Proto, aby určitá hodnota mohla spadat do kategorie maslaha mursala, musí mít určité vlastnosti. Předně musí jít o opravdový veřejný zájem, tedy případ, kdy pozitiva převažují nad negativy. Dále musí být maslaha obecná, což znamená, že jejím prosazením jsou chráněni všichni, nejen určitá skupina osob. Naopak nesmí být v rozporu s explicitními ustanoveními Koránu, sunny a idžmá. Málíkovská právní škola vznáší ještě požadavek racionality, kdy daná hodnota musí být akceptovatelná lidmi zdravého rozumu a musí vést k odstranění těžkostí života.¹⁰⁹

„Istisláh je svým způsobem podobný institutu istihsánu. Zatímco istihsán je v podstatě rozšířením kijásu či diskrečním uvážením, pro maslahu je charakteristické, že norma je formulována s ohledem na konkrétní veřejný zájem. Je prostředkem, jak pružně reagovat na měnící se podmínky při prosazování jednou provždy daných hodnot a priorit. Je tak otevřená cesta i k řešení, která jsou v očividném rozporu s explicitním příkazem Koránu.“¹¹⁰ Istisláh je užším pojmem než istihsán, je to dáno především předmětem úpravy, v obou případech jde o odstranění tvrdosti práva, jenže zatímco istisláh se vztahuje pouze na veřejný zájem, istihsán je definován obecněji. Právní základ istisláhu jako metody výkladu práva se dovozuje ze zásady, že je v islámu žádoucí prosazovat prospěch jedince a komunity spolu s ochranou před eventuální škodou.¹¹¹

Podobně jako ostatní metody výkladu práva je i istisláh podrobován kritice, i když ta není tak veliká jako například u istihsánu. Kritici se domnívají, že Korán i sunna upravují všechno potřebné a pro tuto metodu již nezbyvá místo. Většina ulamá však muslahu přijímá. Dle mého názoru zohlednění veřejného zájmu při rozhodování nemůže uškodit žádnému právnímu systému. Navíc je istisláh další možností, jak se bránit možné rigiditě islámského práva a pružně reagovat na specifické případy.

3.7. Istisháb

Pojem istisháb se překládá jako „doprovod“, „provázení“. V právním smyslu je chápán jako „presumpce kontinuity“. Jde o doplňkovou, subsidiární metodu právní

¹⁰⁹ > *Istislah* [online]. islam-pedia.de, 28. dubna 20011 [cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.islam-pedia.de/index.php5?title=Istislah>>

¹¹⁰ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blistry.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na <<http://www.blisty.cz/art/38220.html>>.

¹¹¹ *Istislah* [online]. islam-pedia.de, 28. dubna 20011 [cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.islam-pedia.de/index.php5?title=Istislah>>

dedukce, která ve své podstatě přináší do islámského práva systém domněnek. „*To znamená, že fakta a normy, jejichž existence či neexistence byla doložena v minulosti, se pokládá za (ne)existující i v přítomnosti, nebyl-li prokázán opak.*“¹¹²

Istisháb se aplikuje až v případě, že k přesvědčivému závěru nelze dospět na základě uznaných metod právní argumentace. Své uplatnění našel zejména v oblasti dokazování, při řešení otázek faktických i právních.

Existuje několik možností aplikace istishábu:

1. istisháb al-adan al-aslí „předpoklad původní absence“- má se za to, že pravidlo či fakt, který neexistoval v minulosti, neexistuje ani nyní, pakliže není prokázán opak;
2. istisháb al-wudžúd al-aslí „předpoklad původní přítomnosti“- pravidla a fakta, získaná na základě rozumu a práva se berou za daná, dokud není prokázán opak;
3. istisháb al-hukm - předpokládá stálou platnost norem a principů práva, dokud není prokázáno, že neplatí;
4. istisháb al wasf „kontinuita vlastností“- presumuje přirozený stav věci, dokud není prokázán opak;

Pro použití istishábu platí tato pravidla:¹¹³

1. Jistota nemůže být zpochybněna jen podezřením.
2. Obecné zůstává obecným, není-li zpochybněno.
3. Předpokládá se „svoboda od odpovědnosti“.
4. Přípustnost je původním stavem. Opačně platí tato zásada ve vztazích mezi muži a ženami, zde je vše zakázané, není-li to šaríou dovolené. Na vztah mezi manželi se však vztahuje opět obecné pravidlo.¹¹⁴

I na tuto metodu je nazíráno kriticky, podle některých islámských právníků je nadbytečná a právní věda by se bez ní obešla. Domnívám se, že istisháb jako metoda, která vnáší do právního rozhodování institut domněnek, může přispět k efektivnějšímu způsobu řešení právních sporů, na druhou stranu lze uvažovat i o tom, že by jej dokázaly nahradit i jiné metody.

¹¹² POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šaríou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011[cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html>>.

¹¹³ K užití istishábu mají jednotlivé právní školy různý přístup. Nejčastěji se k jeho aplikaci uchyluje záhirijá, málikovská a hanafijská právní škola jej volí jako „důkazní prostředek poslední instance“.

¹¹⁴ *Istishab* [online]. scribd.com, 28. dubna 2001[cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.scribd.com/doc/32950139/istishab>>

3.8. Urf

Slovo urf je odvozováno z arabského arafa, v překladu „znát“, a přídavného jména marúf, v překladu „to, co je známé“. V právní vědě se tímto termínem označuje zvykové právo. Právní legitimita urfu jako doplňkového zdroje práva se dovozuje z Koránu verše 22:77: „*A bojujte usilovně za Boha s úsilím, jenž si zaslouží! On si vás vyvolil a nepřipravil vám žádné obtíže v náboženství, jenž je vírou předka vašeho Abrahama. A On nazval vás muslimy.*“¹¹⁵ Samotný tento verš ovšem nedává úplně přesvědčivý podklad pro toto tvrzení.

Aby se dalo o urfu uvažovat jako o platném pramenu práva, podle kterého by měly být rozhodovány právní spory, je zapotřebí, aby zvykové právo bylo rozumné, racionální, neodporovalo ustanovením šaríy a bylo prospěšné lidem. Urf lze považovat za rozumný, tedy za autoritativní pramen práva, při splnění těchto podmínek:

1. Urf je velmi rozšířený úsus, v jeho dodržování lze vysledovat kontinuitu.
2. Zvyk musí být platný v době, kdy je transakce uzavřena.
3. Povaha zvykového práva je podpůrná.
4. Urf nesmí být v rozporu s núsus.

Zvykové právo jako jiné doplňkové prameny lze dělit z různých hledisek do několika kategorií:

1. Podle předmětu shody:
  - Urf verbální (gawlí) - týká se shody na významu slov, pakliže výklad jde nad rámec jejich doslovného významu;
  - urf skutkový (filí) - předmětem shody je ustálená praxe jednotlivých úkonů.
2. Podle rozšířenosti:
  - urf obecný (al-urf al-ámm) - zvyk, který je rozšířen všude, bez ohledu na místo a čas;
  - urf speciální (al-urf al-cháss) - zvyk, který je rozšířen jen v určité lokalitě či profesi.
3. Podle souladu se šaríou:
  - urf platný (al-urf al-sahíh);
  - urf zakázaný (al-urf al-fásid).¹¹⁶

¹¹⁵ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. s. 574.

¹¹⁶ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šaríou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011[cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html>>.

Ve srovnání s jiným pramenem práva, idžmá, se zvykové právo může jevit jako benevolentnější zdroj práva. Předně k jeho platnosti postačí, je-li uznáváno většinou muslimské komunity, není zapotřebí souhlasu všech. Nespornou výhodou je jeho změnitelnost a fakt, že se na utváření zvykového práva podílí spíše laická veřejnost.¹¹⁷ Jako nevýhodu lze zmínit skutečnost, že urf má subsidiární povahu a v hierarchii islámských pramenů stojí poměrně nízko. I přesto se však domnívám, že užitím zvykového práva by se dalo prakticky usnadnit soudní rozhodování.

3.9. Idžtihád

Slovo idžtihád se odvozuje od arabského slovesa džáhada, které se překládá jako „úsilí“, „snažení“. V právním smyslu tento pojem označuje intelektuální úsilí islámského právníka, který dosáhl náležitého vzdělání v oboru a snaží se za pomoci všech dostupných pramenů a možných metod argumentace a za přispění osobního názoru, o odvození norem šaríy.

*„Idžtihád představuje v islámském právu vlastní názor, respektive kvalifikované použití vlastního úsudku a po Koránu a sunně jde o nejdůležitější zdroj šaríy. Na jeho zapojení závisí nejen výklad primárních pramenů práva, ale jsou s ním úzce spjaty i ostatní prameny, respektive metody nalézání právních norem (idžmá, kijás, istisláh, istisháb...). Prostřednictvím idžtihádu jsou primární i sekundární prameny navzájem propojeny v jeden celek, idžtihád zde působí jako prostředek k dosažení harmonie mezi Zjevením a rozumem“.*¹¹⁸

Má se za to, že idžtihád začal vznikat už během Muhammadova života, jako věda se ale začíná formovat až koncem 7. století. K největšímu rozkvětu dochází v 7. a 8. století. Hlavními centry idžtihádu byla velká arabská města, centra velkých právních směrů - Mekka, Medína, Kúfa, Basra, aj.¹¹⁹ Zpočátku se pojem idžtihád kryje s označením jiných metod, raj nebo kijás, teprve až později získává vlastní obsah, kvalifikované užití vlastního názoru.

Podklad pro užití idžtihádu jako právní metody lze najít jak v Koránu, tak sunně, sunna se však v tomto případě jeví jako přesvědčivější. Na toto téma existuje několik

¹¹⁷ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >.

¹¹⁸ KAMALI, Mohammad Hashim. *Principles of Islamic Jurisprudence*. Cambridge: Islamic Texts Society, 1991. s. 366.

¹¹⁹ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 108-109.

tradic, nejčastěji se však v této souvislosti zmiňuje hadíth o vyslání Muáda ibn Džabala do Jemenu.

Idžtihád bývá označován za fard kifájá, kolektivní povinnost muslimské obce. Tato je splněna, pakliže idžtihádu užije byť jen jeden jediný právník. Jako individuální povinnost mudžtahida je chápán v případě, kdy se právní otázka dotýká přímo jeho osoby nebo v případě, kdy hrozí, že by mohla být dotčena spravedlnost, vše za předpokladu, že i v této situaci bude mudžtahid schopen nezávislého kvalifikovaného úsudku. Platí zákaz užití idžtihádu v případech, kdy by se dostal do rozporu s jednoznačnými normami Koránu, sunny nebo idžmá. Ve smyslu povinnosti lze mluvit o užití idžtihádu pouze směrem k mudžtahidům, naopak laici jsou povinni řídit se názorem, kterého bylo touto metodou dosaženo, není jim dovoleno, aby sami interpretovali právo.

Právní věda stanoví, že užitím idžtihádu lze odpovídat pouze na právní otázky. *„Idžtihád nelze uplatňovat v otázkách čistě intelektuálních (aqlí), zvykových (urfí) a v otázkách dostupným smyslům (hissí) a nedotčených žádnou normou šarií (hukm šarí)“.*¹²⁰ Není též dovoleno pomocí idžtihádu řešit otázky týkající se věrouky, pilířů islámu nebo věcí, které jsou explicitně upraveny ustanoveními Koránu, sunny nebo idžmá. Idžtihád tak může být nápomocen jen v případech, kdy je možné hledat odpovědi mezi víceznačnými formulacemi svatých textů, nad kterými je možné uvažovat.

Proto, aby mudžtahid mohl idžtihád uplatňovat, jsou na jeho osobu kladeny nemalé nároky. Předně musí jít o muslima, který je zdravého rozumu, čestný, důvěryhodný a vládne odpovídajícími intelektuálními schopnostmi. Musí dosáhnout patřičného vzdělání v oblasti právní i náboženské. Měl by ovládat arabštinu na takové úrovni, aby byl schopen porozumět Koránu i sunně. Průměrný stupeň pokročilosti se jeví v tomto smyslu jako nedostačující. Z právního hlediska je žádoucí, aby měl mudžtahid velmi dobré znalosti Koránu a sunny. *„Měl by se orientovat v rozdělení súr na mekkánské a medínské, znát okolnosti seslání zjevení, mít přehled o zrušených verších, znát perfektně asi 500 ustanovení Koránu s právním obsahem, orientovat se v klasifikaci hadíthů podle věrohodnosti, znát jednotlivá právní odvětví, znát podmínky a pravidla souhlasného mínění (idžmá) a analogie (kijás) a znát právní zásady*

---

¹²⁰ KAMALI, Mohammad Hashim. Principles of Islamic Jurisprudence. Cambridge: Islamic Texts Society, 1991. s. 367.

*fiqhu*¹²¹. V neposlední řadě musí správný mudžtahid prokázat přesvědčení a oddanost víře.

Zůstává otázkou, zda je nutné, aby jeden mudžtahid měl tak vysoké znalosti ve všech právních odvětvích nebo zda je možné zvolit cestu specializace. Osobně se domnívám, že odpověď lze hledat někde uprostřed. S ohledem na masu práva je podle mě možné uvažovat o možnosti specializovat se na určité právní odvětví, samozřejmě za předpokladu, že i „právník specialista“ má zevrubnou znalost celého práva.

Vzhledem ke struktuře primárních pramenů, kdy se některá ustanovení mohou jevit jako nejasná, je existence institutu jako je idžtihád více než opodstatněná. *„Idžtihád se projevuje v mnoha formách a podobách (jako kijás, istihsán, istisláh a i k idžmá se dospívá kolektivním výrokem idžtihádu).“*¹²² Při hledání normy se v první řadě vychází z Koránu, nejdříve se berou v potaz významy zjevné, pak, je-li to nutné, i významy skryté. U sunny se nejdříve vychází z tradic, které spadají do skupiny sunna kaulíja (verbální), poté sunna filíja (skutková) a sunna takrízíja (konkludentní). Pakliže není možné najít normu těmito způsoby, uchyluje se mudžtahid k užití idžmá a kijásu. V případě, že i potom zůstává daná právní otázka nevyřešena, nastupují metody jako istihsán, istisláh, istisháb, aj.¹²³ Výsledkem vlastního idžtihádu je mudžtahid ve svém jednání vázán. Později může svůj názor na danou věc změnit, avšak rozhodnutí, které učinil na základě primárního idžtihádu, může změnit jen za předpokladu, že se týká jeho osoby. To vše v zájmu zachování právní jistoty.

V souvislosti s idžtihádem se mluví o „uzavření bran idžtihádu“. Je to proces, který začal po vytvoření právních škol, ve kterých docházelo k výraznému posunu právní vědy. Vysoké uznání se připisuje doktrínám, které vytvořili „otcové zakladatelé“, a žádá se jejich dodržování. Právnícká činnost by se měla omezit pouze na výklad a aplikaci těchto doktrín. Prostor pro uplatnění idžtihádu se zužuje, zůstává místo pouze pro hrstku reformistů a výjimečných osobností své doby. Od 13. století se objevilo pouze málo jedinců, kteří si nárokovali právo na idžtihád. Od 19. století prakticky až dodnes sílí hlasy, které volají po „znovuotevření bran idžtihádu“.¹²⁴

¹²¹ KAMALI, Mohammad Hashim. Principles of Islamic Jurisprudence. Cambridge: Islamic Texts Society, 1991. s. 374.

¹²² KAMALI, Mohammad Hashim. Principles of.....s. 377.

¹²³ Exisují ještě další metody islámské jurisprudence menšího významu, všechny se dají podřadit pod obecný pojem idžtihád.

¹²⁴ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- historický vývoj islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38149.html> >

Dle mého názoru bude jen otázkou času, kdy právní věda toto volání vyslyší. Z mého pohledu doktríny vytvořené v minulosti nejsou schopné zcela obstát ve světle dnešní doby. Idžtihád se nabízí jako dobré řešení. Je jen otázkou času, jak se k tomu právní věda postaví, domnívám se však, že nelze očekávat žádný razantní krok, spíše velmi pozvolnou reakci.

4. Korán

Korán je přímým zjevením Božím, které Muhammadovi předal archanděl Gabriel (arabsky Džibríl). Slovo korán (al-Qurán) je podstatné jméno, které se odvozuje od slovesa qaraa. Toto sloveso je možné překládat jako „číst, přednášet, recitovat.“ Postavení Koránu je výjimečné, bývá uctivě označován jako al-Qurán al-qarím v překladu „Vznešený Korán“, nebo jako al-Kitáb „Kniha“.

Podle islámského učení je Korán slovo pocházející přímo od Boha, které tady existuje od věčnosti a jeho věčný předobraz (umm al-Kitáb, doslovně přeloženo jako „matka knihy“) je uchováván u Boha v nebesích a v materiální arabské jazykové podobě tak, jak byl Prorokovi zjeven, v dokonale přesném znění.¹²⁵

4.1. Členění textu Koránu

Archanděl Gabriel se Muhammadovi zjevoval celých dvacet tři let. Zpočátku si daná zjevení Prorok uchovával jen v paměti, teprve později dal některé pasáže zaznamenat. Muslimové se hojně učili jednotlivá zjevení zpaměti, což se ukázalo jako klíčové po smrti Muhammada, kdy byl Korán uzavřen. V té době nebyla ještě všechna zjevení zachycena v písemné podobě a právě tato skutečnost dala vznikat různým sporům. Proto v letech 651-656 sestavil chalífa Uthmán redakční komisi, v jejímž čele stanul Zajd ibn Thábit . Ten ve třicátých letech sedmého století sesbíral dostupné části Koránu a doplnil je o to, co si sám pamatoval a co si v paměti uchovali ostatní věřící. Právě z této sbírky se při redakci Koránu vycházelo. Výsledkem redakčních snah je uthmánská redakce, neboli Vulgáta.¹²⁶

Korán se dělí na sto čtrnáct kapitol, súr. Každá kapitola se dělí na verše, áje. Každá kapitola má svůj název, který však většinou nic nevyovídá o jejím obsahu. Zatímco počet súr je jasný, odpovědi na otázku, z kolika veršů se Korán skládá, nejsou jednotné. Uvádí se počty od 6204 do 6236, stejně tak kolísá počet slov od 77347 do 77437. Uvádí se, že súry jsou v Koránu řazeny podle počtu vešů, toto řazení však není úplně důsledně dodržováno. Ze 114 súr 113 jich začíná tzv. basmalou, slovy: „Ve jménu Boha Milosrdného, Slitovného...“ Má se za to, že tato formule měla od sebe oddělit jednotlivé kapitoly. Pouze jediná súra, devátá, tento

¹²⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 28.

¹²⁶ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. s. 69-74.

úvod nemá. Patrně je to způsobeno tím, že dříve byla 9. súra součástí súry 8. a teprve později se od ní oddělila.¹²⁷

Súry dělíme do dvou skupin mekkánské a medínské. Mekkánské súry pak islámští teologové a historikové rozdělují ještě do tří období. Fakt, že se uvádí místo vzniku dané súry má pomoci vytvořit chronologický přehled o vzniku súr. Chronologie byla popřena, když byly súry seřazeny podle své délky. Časové zařazení je důležité, aby bylo možné dojít k souvislostem jednotlivých zjevení. Proto je ke každé súře přidáno záhlaví, jehož obsahem je pořadové číslo súry, název súry, určení původu súry, zda se jedná o súru mekkánskou nebo medínskou, popř. údaj, že některé verše jsou jiného původu než súra jako celek, počet veršů a sdělení, po které súře byla dotyčná súra zjevena.¹²⁸ Mekkánské súry jsou poetičtější, zabývají se vírou jako takovou, řeší otázky morální a etické, věnují se Poslednímu soudu i prorockému poslání Muhammada. Medínské súry jsou prozaičtější, více se objevují návody na řešení právních otázek. *„Pro praktické účely recitace rozdělili muslimové celý Korán, bez ohledu na súry, na třicet přibližně stejně dlouhých pasáží, což odpovídá třiceti nocím postního měsíce ramadánu, v jehož průběhu má každý muslim přečíst nebo odříkat celý Korán.“*¹²⁹

Podle islámských učenců „ulamá“ upravuje Korán čtyři základní okruhy:

1. věci víry (al-aqída)
2. předepsané kultovní věci (al-ibádát)
3. morálka člověka (al-achláf)
4. vztahy mezi lidmi (al-muámalát).¹³⁰

4.2. Korán a právní oblast

Bylo by špatně, kdyby byl Korán chápán jako právní kodex, jde spíše o návod k životu. Z celkového počtu asi 6200 veršů se „právním“ otázkám věnuje necelá desetina. Hlavním obsahem je víra a morálka. Právní ustanovení (fiqh al-qurán) jsou obsažena asi v 350, maximálně v 600 verších, přičemž se nedá mluvit o systematizaci právních otázek, ty se v Koránu vyskytují nahodile.

¹²⁷ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. s. 78-80.

¹²⁸ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blistry.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >.

¹²⁹ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. s. 49.

¹³⁰ ¹³⁰ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 202.

Obsahově jsou verše asi v takovémto poměru: asi 140 veršů se zabývá náboženskými otázkami, asi 70 veršů se zabývá rodinnými otázkami, asi 70 veršů se zabývá obchodními a závazkovými otázkami, asi 30 veršů se zabývá trestními otázkami, asi 10 veršů se zabývá správními otázkami, asi 11 veršů se zabývá finančněprávními otázkami a asi 25 veršů se zabývá otázkami mezinárodního práva.¹³¹

Pro Korán je typické, že v případě, kdy něco zakazuje nebo přikazuje, vysvětlí účel a cíle daného ustanovení a uvede prospěch, který z dodržování normy plyne, např. ...*vstoupí do Ráje*.

Osobně shledávám velkou nevýhodu Koránu v jeho často nejednoznačném textu. Dochází totiž i k situacím, že se právníci neshodnou na jednom výkladu, a tak vedle sebe existuje několik různých názorů, kdy žádný z těchto názorů není závazný a všechny jsou stejně platné.¹³²

Většina právních ustanovení v Koránu jsou obecného charakteru a obrací se k sunně, jejímž úkolem je daná ustanovení konkretizovat. Má se za to, že ustanovení, u kterých má být zajištěna nezměnitelnost mají konkrétnější podobu než ustanovení, kde jsou povolené změny. V těchto případech mluví Korán obecněji.

Pro řešení otázek občanských, ústavních a mezinárodních stanoví Korán většinou jen obecné principy. V otázkách obchodních a závazkových tvoří širší podklad pro právní argumentaci sunna. Problematice trestního práva se Korán věnuje jen z části. Zabývá se jen závažnými trestnými činy jako jsou vražda, krádež, loupežné přepadení na cetách, cizoložství, křivé obvinění z cizoložství a opilství. Jinak definuje pouze obecné principy, kterými by se měla muslimská obec řídit, při specifikaci ostatních trestných činů.¹³³

4.3. Korán a kultovní oblast

Všude, kde je to možné Korán stále zdůrazňuje nutnost sloužit Bohu. Víra (ímán) je nezbytnou vlastností dobrého muslima, ale sama o sobě nestačí. K pevné

¹³¹ DRGONEC, Ján. *Právne kultúry Ázie a Afriky*. Bratislava: Veda, 1991. s. 35.

¹³² KAMALI, Mohammad Hashim. *Principles of Islamic Jurisprudence*. Cambridge: Islamic Texts Society, 1991. s. 23-24.

¹³³ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blistry.cz, 20. března 2011[cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html>>.

víře se musí připojit i skutky. Jsou to jednak skutky, které dokazují lásku k bližnímu, a pak skutky z kultovní oblasti, které mají vyjádřit oddanost člověka Bohu.

Nejstarší kultovní povinností byla pravděpodobně modlitba. Původně se muslimové modlili jen v noci. Na konci prvního mekkánského období zavedl Muhammad povinnost již dvou modliteb, ranní a večerní(40:57,17:80). Později k nim přidal ještě třetí polední(30:16). Teprve po smrti Proroka byla zavedena povinnost modlit se pětkrát denně.

Další kultovní povinností je almužna, arabsky zakát. Slovo se odvozuje od slovesa „zaká“ a znamená „očistšovat se, být zbožný“. Tato povinnost byla asi reakcí na chování bohatých Mekkánců v době úpadku a Muhammad směřoval k obnově této základní ctnosti. Korán nabádá věřící k podpoře chudých, sirotků, zajatců a nemajetných souvěrců(90:13-16, 89:18-19, 107:2-3, 76:7-10). Má se tak dít spíše skrytě než veřejně a proto, aby se muslim zalíbil Bohu, nikoli proto, aby vyzvedl vlastní osobu. S postupem doby se stal zakát povinnou náboženskou daní, která již nebyla v plné výši využívána na podporu méně majetných, ale sloužila k financování státních potřeb, např. vedení války.¹³⁴

Další kultovní povinností je půst (saum). Tento institut spadá do medínského období. Svůj původ má v židovské praxi. Po rozkolu se židy bylo nařizeno držet půst v měsíci ramadánu od východu až do západu slunce. Nemocným a cestujícím může být tato povinnost zmírněna za předpokladu, že ji nahradí nebo se vykoupí.

Čtvrtá kultovní povinnost je pouť do Mekky (hadždž). Poté, co byla dobytá Mekka, stanovil Korán řadu předpisů o poutních ceremoniích. Vrcholem pouti je obětování zvířete, které má symbolizovat spojení člověka s Bohem. Korán zdůrazňuje, že Bůh si neřádá oběť pro sebe, ale jen jako důkaz zbožnosti (22:38).¹³⁵

Mezi kultovní povinnosti lze řadit i zákazy týkající se jídla a pití. Zákazy týkající se pojídání zdechlin, krve, vepřového masa a nerituálně zabitých zvířat se objevily až na počátku medínského období(16:116). Neúmyslné porušení těchto zákazů není pokládáno za hřích (5:5, 6:119, aj). Víno nebylo původně zakázáno, ale poté, co měl Muhammad v Medíně nepříjemné zkušenosti s opilými věřícími, byl zjeven verš, který víno s hazardními hrami striktně odmítá. Později byl tento zákaz vztáhnut na veškerý alkohol, což byl původní úmysl.

¹³⁴ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. s. 98-102.

¹³⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 107-114.

5. Sunna

Sunna spolu s Koránem tvoří dva nejdůležitější prameny islámského práva. V hierarchii pramenů stojí na prvním místě Korán, protože jde o přímá zjevení, která Muhammadovi seslal Bůh, oproti sunně, která má také velkou váhu při řešení právních sporů, nicméně o přímá zjevení nejde.¹³⁶ Sunna je souborem Prorokových činů, jednání a nevysloveného schválení. Termín sunna lze chápat ve dvojím významu. Přeneseně sunna znamená vyšlapanou stezku, zaužívaný způsob chování. Toto slovo se však užívá pro označení principu, že hodnost nástupnictví v obci muslimské je hodností volenou. Toto platí jen do roku 661. Opakem sunny je bid'a. Tento termín se nejčastěji užívá v negativním smyslu a označuje „nevhodné novotářství“.¹³⁷

5.1. Vznik sunny

Potřeba, aby vznikl pramen jako je sunna, byla více než jasná. Během Muhammadova života se muslimové mohli ve sporných otázkách obracet přímo na Proroka, čehož také hojně využívali. Rozhodnutí Proroka jako člověka, který měl přímé spojení s Bohem, měla velkou vážnost. A to i přesto, že se stávalo, že k jednotlivým situacím mu byla zjevována Boží vůle jako verše Koránu a ta občas jeho rozhodnutí měnila nebo i rušila. Sám Prorok podotýkal, že je jen omylný člověk. Ať již Prorok rozhodl na základě zjevení či vlastního úsudku, byla jeho rozhodnutí považována za naprosto správná, členové ummy se domnívali, že Bůh svého Proroka nemůže nechat pochybit.¹³⁸

Když Muhammad zemřel, bylo přerušeno přímé spojení mezi Bohem a lidmi a bylo zapotřebí najít jiný způsob, jak zjišťovat Boží vůli. *„Proto se začaly shromažďovat zprávy o Muhammadově životě, jeho výrocích, činech a postojích k nejrůznějším otázkám, aby i nadále sloužily za příklad a vzor muslimské obci. Postupně se tak vytvořil druhý základní pramen islámského práva - sunna.“*¹³⁹

Ze začátku byla sunna závislá na ústní tradici. Příběhy z Muhammadova života byly prostřednictvím jeho současníků předávány ústně z generace na generaci, později byla zaznamenána písemně ve formě hadíthů.

¹³⁶ Na druhou stranu existuje mnoho situací, kde se sunna staví na roveň Koránu.

¹³⁷ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 272-273.

¹³⁸ PELIKÁN, Petr. *Sunna pramen islámského práva*. Praha: Vodnář, 1997. s. 82-83.

¹³⁹ PELIKÁN, Petr. *Sunna pramen islámského práva*. Praha: Vodnář, 1997. s. 83.

5.2. Skupiny tradic

Jak jsem již zmínila, sunna je velice potřebný pramen práva. S ohledem na to, že Korán obsahuje kolem osmdesáti veršů, které se věnují právním otázkám, je nad míru jasné, že zůstává vysoké procento společenských vztahů s právním aspektem, které je třeba regulovat a normy Koránu jejich podstatu neřeší. V tomto případě nabídne s velkou pravděpodobností řešení jedna z tisíců islámských tradic.

Jelikož množství tradic je obrovské, řadí se jednotlivé tradice do několika skupin podle různých hledisek. Tato systematizace je praktická z hlediska orientace v tak velké mase hadíthů. Mezi skupinami jsou obsahové i funkční odlišnosti navíc i určité vztahové vazby.¹⁴⁰

Podle obsahu jednotlivých tradic rozlišujeme jednak sunnu „právní“ a sunnu „ne-právní“ a potom také sunnu verbální (qawlí), sunnu „skutkovou“ (filí), sunnu „konkludentní“, mlčky schválenou (taqríri). Tradice však lze klasifikovat i podle jiných kritérií (spolehlivost, způsob předání, aj.)

Verbální sunna je tvořena výroky Proroka o konkrétní věci, skutku nebo záležitosti. Skutková sunna zahrnuje činy Proroka a způsob, jakým řešil nově vzniklé otázky. Konkludentní sunna se skládá ze skutků, výroků a praxe jiných osob, o kterých se Prorok dozvěděl a schválil je buď výslovně nebo mlčením. Do skupiny konkludentní sunny spadá i zvykové právo, které již existovalo v Prorokova života a nebylo zrušeno. Má se za to, že dané zvyky Prorok mlčky schválil.¹⁴¹

Obsahem ne-právní sunny jsou hlavně popisy z Muhammadova běžného života (co jedl, jak se oblékal, jak spal...) a nejsou pramenem šarií. Právní sunna je soubor typického, vzorového a příkladného jednání Proroka, které učil slovy, skutky nebo mlčky. Právní sunna se dále dělí do tří podkategorií v závislosti na tom, zda Prorok vystupuje v pozici Posla Božího, hlavy státu nebo soudce. Vystupuje-li v pozici Posla Božího, pak dané normy doplňují úpravu v Koránu, protože Korán nově vzniklou problematiku vůbec neřeší, nebo se jeho úprava jeví jako obecná nebo dvojznačná a žádá si upřesnění. V situaci, kdy Prorok vystupuje jako hlava státu, nelze v obdobné situaci vystupovat samostatně, ale vždy se souhlasem vládních autorit. Pozice soudce

¹⁴⁰ Například při užití metody idžtihádu se jako první bere v úvahu sunna verbální, pak skutková a nakonec konkludentní.

¹⁴¹ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariíou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blistry.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >.

dává vzniknout normě, která jedince nezavazuje přímo, ale až na základě soudního rozhodnutí.¹⁴²

5.3. Hadíth

Hadíth je základní jednotkou sunny, dá se charakterizovat jako krátký příběh, který má formu vypravování. Zpočátku byly tyto příběhy předávány ústní formou, od 8. století se začaly zapisovat. V průběhu doby se počet hadíthů vyšplhal až k několika set tisícům. Znalost hadíthů byla velmi ceněna a možná i tato skutečnost měla za následek vznik falešných tradic. Pokud byl někdo znalcem byt jen jediného hadíthů, který ovšem jiní neznali, okamžitě vzrostl na vážnosti. Z výuky hadíthů se dalo i slušně profitovat.¹⁴³

Každý hadíth se skládá ze dvou částí - isnád a matn. Pojem isnád se dá přeložit jako podepření a tvoří jej řetězec tradentů. Matn je potom vlastní text hadíthu, jeho faktické sdělení. Podle toho, zda je řetězec tradentů nepřerušovaný a vede až k Muhammadovi nebo přerušovaný, rozlišujeme hadíth plynulý a hadíth přerušovaný. V subkategorii plynulých hadíthů lze dále rozlišovat: hadíth plynule se opakující (mutawátir), hadíth dobře známý (mašhúr), hadíth osamocený (ahád). Přerušené hadíthy lze dále dělit na: mursal (hadíth je přímo připsán Prorokovi bez toho, aniž by byl uveden tradent, osoba, která připisuje hadíth Prorokovi, se s ním nikdy nesesetkala), munqati (hadíth má přerušovaný řetězec někde uprostřed isnádu), mudal (v takovém hadíthu chybí dva po sobě jdoucí články v řetězci tradentů). Hadíthy, které spadají do skupin muqati a mudal, jsou nepřípustné. Skupina mursal je přípustná pouze za splnění určitých podmínek.

Další možný kritický pohled na tradice je možný s přihlédnutím ke spolehlivosti tradentů. Tradenti jsou právě z tohoto důvodu rozděleni do několika skupin:

1. Druhové Prorokovi, ti jsou považováni za spolehlivé.
2. Ti, kteří požívají nejvyššího respektu, hned po Druzích.
3. Ti, kteří jsou věrohodní, ale nemohou být zařazeni do první ani druhé skupiny.
4. Ti, kteří jsou pravdomluvní, nefalšují tradice ani nechybují, když je předávají.

¹⁴² POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >.

¹⁴³ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. s. 94.

5. Ti, kteří jsou pravdomluvní, ale občas chybují
6. Ti, kteří se dají akceptovat, neexistuje důkaz, že tradice, kterou předávají je lživá.
7. Ti, o jejichž identitě není nic známo.
8. Ti, kteří jsou podezřeni ze lhaní nebo už lhali.¹⁴⁴

V návaznosti na rozdělení tradentů do těchto skupin, lze rozeznávat hadíthy zdravé (sahíh), hadíthy dobré (hasan) a hadíthy slabé (daif). „*Správnou tradici definuje tradicionalistika jako takovou, jejíž isnád se řetězí od jednoho spravedlivého a přesného tradenta ke druhému a dosahuje až k Muhammadovi nebo některému z jeho druhů.*“¹⁴⁵ Řetězec v sobě nemá žádnou odchylku ani vadu. Tradentem zdravých tradic mohou být osoby spadající do první až třetí kategorie. Ve skupině zdravých hadíthů je možné dále rozlišovat různé podkategorie, jejich členění však není jednotné.

Pojem dobrý hadíth byl poprvé užít v 9. století. Tradice v této skupině stojí na pomezí, proto bývají někdy označovány jako hasan sahíh a sahíh hasan. Potencionálními tradenty jsou v tomto případě osoby třetí až šesté skupiny. I dobrá tradice musí mít souvislý řetězec tradentů nezpochybnitelné spravedlnosti, v tomto případě však jejich přesnost může být nižší. I zde je vznesen požadavek, aby řetězec neměl žádnou vadu.

Slabá tradice je vymezena negativně. Jedná se o ty hadíthy, které nemohou být zařazeny do skupiny zdravých ani dobrých hadíthů. Nedá se s jistotou tvrdit, že by se jednalo o podvrh, na druhou stranu se to ale nedá vyloučit. Z důvodu tohoto rizika se takováto tradice nesmí užívat. Příčina, proč se hadíth řadil do této kategorie ve většině případů pramenil z vadného řetězce tradentů, nelze však ani vyloučit případy, kdy byl důvodem vadný matn.¹⁴⁶

Stále sílící hrozba vzniku falešných tradic vedla v 9. století ke vzniku vědy o hadíthech (ilm al-hadíth). S postupem času se v rámci tohoto právního odvětví vydělilo několik specializací. U jednotlivých hadíthů se tedy zkoumají tyto aspekty: tradenti, rozdíly v protimluvech, nedostatky v isnádu, jazykové nedostatky, rušící

¹⁴⁴ POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šariou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011 [cit. 20. března 2011]. Dostupné na < <http://www.blisty.cz/art/38220.html> >.

¹⁴⁵ PELIKÁN, Petr. *Sunna pramen islámského práva*. Praha: Vodnář, 1997. s. 116.

¹⁴⁶ PELIKÁN, Petr. *Sunna pramen islámského práva*. Praha: Vodnář, 1997. s. 116-118.

výroky. Právě tato věda dala vzniknout výše nastiněnému kvalitativnímu dělení hadíthů.¹⁴⁷

Vzhledem k výše zmíněným faktům je těžké zaujmout v otázce sunny pevné stanovisko. Sunna hraje neoddiskutovatelnou roli mezi islámskými prameny. Výklad sunny je mnohdy daleko jednodušší, pochopitelnější a srozumitelnější než výklad Koránu. Na druhou stranu stále platí riziko existence a aplikace zfalšovaných tradic. S přihlédnutím k tomu, jak jsem nastínila kontrolní mechanismy, které mají zabránit, aby se do systému dostaly zfalšované tradice, se domnívám, že systém není úplně bezchybný a existují v něm mezery. Při srovnání významu sunny a hrozícího rizika, je hrozící nebezpečí nepoměrně menší, než životní nutnost platnost sunny ponechat.

5.4. Vztah mezi Koránem a sunnou

Korán i sunna jsou primárními prameny islámského práva, jejich smyslem je lidem přiblížit Boží vůli. Názory na poměr těchto pramenů se různí. Někteří právníci je staví na roveň. Podle většinového názoru představuje Korán normy obecné a sunna normy speciální, které Korán konkretizují. Nikdy nemůže nastat situace, že by si tyto prameny odporovaly.¹⁴⁸

Byť oba dva prameny pocházejí od Boha, Korán se staví jako slovo Boží o něco výše¹⁴⁹, sunna ho buď vysvětluje, doplňuje nebo potvrzuje, proto také rozlišujeme v návaznosti na poměr mezi těmito prameny tyto druhy sunny:¹⁵⁰

1. Sunna tafsíríja - vysvětluje ustanovení Koránu;

příklad: „Ó vy, kdo věříte! Nevstupujte do jiných domů než vlastních, aniž byste požádali o svolení a pozdravili ty, kdo v nich bydlí.“ Korán 24:27

Sahl ibn Sad vyprávěl, že Alláhův Posel (mír s ním) pravil: „Žádost o svolení při vstupu do domu vám byla předepsána proto, aby byly ušetřeny vaše oči před něčím, na co by se neměly dívat.“¹⁵¹

2. Sunna takmílíja - doplňuje ustanovení Koránu;

¹⁴⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 50.

¹⁴⁸ KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*, 2003, roč. 145, č. 5, s. 524.

¹⁴⁹ Z mnoha ustanovení Koránu se dá dovozovat autorita sunny jako pramene práva, nejpřesvědčivější se v tomto smyslu jeví verš 4:59: „Vy, kteří věříte! Poslouchejte Boha a poslouchejte posla a ty, kdož mezi vámi mají autoritu! A jste-li ve sporu o nějakou věc, předejte její rozhodnutí Bohu a poslu-jestliže věříte v Boha a v den soudný! A to bude nejlepší a povede k nejkrásnějšímu výsledku.“

¹⁵⁰ PELIKÁN, Petr. *Sunna pramen islámského práva*. Praha: Vodňák, 1997. s. 87-88.

¹⁵¹ ISLÁMSKÁ NADACE V PRAZE. *Sunna – O chování Proroka*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2006. s. 39.

příklad: „A neodvracejte pyšně tvář od lidí a nechodte nadutě po zemi, neboť Alláh nemiluje ty, kdo jsou domýšliví a chlubití.“ Korán 31:18

Ibn Masúd vyprávěl, jak Posel Alláha prohlásil: „Kdo v srdci nosí jen zrnko prachu nevstoupí do Ráje.“¹⁵² Někdo poznamenal: „A co když má člověk rád krásné šaty a boty, je to pýcha?“ Prorok (mír s ním) odpověděl: „Alláh je Veliký a Krásný a má rád krásu. Pýcha znamená zesměšňovat krásu a opovrhovat lidmi.“¹⁵³

3. Sunna taqrííja - potvrzuje ustanovení Koránu.

příklad: „Služebníky Milosrdného jsou.... a ti, kdo křivě svědčí...“ Korán 25:72

Abú Bakr vyprávěl, že se jednou Alláhův Posel (mír s ním) zeptal: „Chcete vědět, který hřích patří k nejtěžším z vážných hříchů?“ My jsme zvolali: „Ó ano, Alláhův Posle!“ On pravil: „Uctívat vedle Alláha ještě někoho jiného a nedbat povinností k rodičům.“ Pak se zvedl ze země, aby zdůraznil důležitost následujících slov a dodal: „Varuji vás před lživými výroky a křivým svědectvími. Varuji vás před lživými výroky a křivým svědectvími.“ A tohle opakoval tak dlouho, až jsme si přáli, aby už skončil.¹⁵⁴

5.5. Sbírký hadíthů

V 9. století byla situace kolem falšování tradic neúnosná, ohrožena byla i náboženská ideologie. Stát musel zareagovat, a proto nařídil kodifikaci tradic. Vzniklo tak šest sbírek hadíthů, které jsou opatřeny komentářem. Sbírký byly uspořádány dvěma způsoby. Starší jsou seřazeny podle jména prvního tredenta, který je uveden v isnádu. Další řazení vychází z obsahu mantu. „*Všem těmto sbírkám se dostalo uznání a všeobecné úcty od autorit sunnitského islámu.*“¹⁵⁵ Použití těchto sbírek k opoře vlastního názoru na řešení daného problému je zárukou toho nejlepšího a nejspravedlivějšího výsledku. Sunnitská věda o hadíthech uznává šest sbírek tradic, označovaných zkratkou „šest knih“ (al-kutub as-sitta).

Mezi tzv. Šest knih patří:

1. Kitáb al-džami as-sahíh „Správná sbírka“ autor al-Buchárí;
2. Kitáb as-sahíh „Správná kniha“ autor Muslim bin al-Hadžždžádž;
3. Kitáb as-sunan „Kniha tradic“ autor Abú Dawúd;

¹⁵² Doplnění Koránu lze spatřovat v tom, že sunna stanoví možnou sankci...*nevstoupí do Ráje...*

¹⁵³ ISLÁMSKÁ NADACE V PRAZE. *Sunna – O chování Proroka*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2006. s. 57.

¹⁵⁴ ISLÁMSKÁ NADACE V PRAZE. *Sunna – O chování Proroka*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2006. s.

127.

¹⁵⁵ KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*, 2003, roč. 145, č. 5, s. 523.

4. Al-džami as-sahíh „Správná sbírka“ autor at-Tirmidhí;
5. Kitáb as-sunan „Kniha tradic“ autor an-Nasái;
6. Kitáb as-sunan „Kniha tradic“ autor Ibn Mádža.¹⁵⁶

Sbírky Muslima a al-Bucharího z tohoto výčtu vybočují. Těší se takové vážnosti a oblibě, že jsou označovány za tzv. Dvě správné (as-sahídání). K al-kutub as-sitta se někdy ještě přiřazuje spis od Málíka ibn Anas Al-Muwatta. V souvislosti s tímto výčtem bych ještě chtěla zmínit velmi oblíbenou sbírku Al-ahádíth al-arba ína „Čtyřicet hadíthů“, která je sestavená právě ze šesti knih a týká se mezilidských vztahů.¹⁵⁷

5.6. Komentář vybraných hadíthů

Anas řekl, že Posel Alláha pravil: „Ten, kdo si přeje zvětšovat příliv bohatství a prodloužit si život, by se měl chovat pěkně k rodičům a upevňovat vztahy s příbuznými.“¹⁵⁸

Tento hadíth hovoří o tom, že ti, co se pěkně chovají ke svým rodičům a udržují dobré vztahy se svými ostatními příbuznými, prožijí delší život a budou bohatší oproti těm, kteří se s rodiči nestýkají a nejeví o ně zájem. Zajímavé je v této souvislosti uvést obsah jiného hadíthu, ve kterém se Asma bint Abú Bakr ptala Posla, zda má přerušit či udržovat vztahy se svou matkou, která nepřijala islám. Prorok ji nabádal k tomu, aby se i přes odlišnou víru s matkou dále stýkala.

Na tomto hadíthu je více než patrné, že jeho obsah odpovídá jednomu z Božích přikázání katolické církve: „Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi.“¹⁵⁹ Úcta k oběma rodičům je odměněna dlouhým životem. Bohatstvím je chápán blahobyt na zemi. Domnívám se, že právě díky této obsahové paralele je nám tento hadíth myšlenkově bližší. Ve srovnání s hadíthem následujícím, kdy se dle mého názoru projevují historické, společenské a kulturní odlišnosti.

Abú Hurajra vyprávěl, že jeden muž se zeptal: „Posle Alláha, kdo si nejvíce zaslouhuje moji péči?“ „Tvoje matka,“ odpověděl Prorok (mír s ním). „A kdo potom?“ zeptal se muž. „Tvoje matka,“ odpověděl. „A kdo potom?“ zeptal se muž. „Tvoje matka,“ řekl Prorok. „A potom?“ zeptal se muž. „Tvůj otec,“ odpověděl Prorok (mír s ním).¹⁶⁰

¹⁵⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 52-53.

¹⁵⁷ KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*, 2003, roč. 145, č. 5, s. 523.

¹⁵⁸ ISLÁMSKÁ NADACE V PRAZE. *Sunna – O chování Proroka*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2006. s. 65.

¹⁵⁹ ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST. *Malá kufříková bible*. Praha: Česká biblická společnost, 2009. s. 32.

¹⁶⁰ ISLÁMSKÁ NADACE V PRAZE. *Sunna – O chování Proroka*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2006. s. 66.

Tento hadíth hovoří o tom, nejvíce ze všech lidí si naše dobré chování zaslouží matka. Prorok ji zmiňuje třikrát, a proto jí náleží tři díly lásky. Jeden díl za to, že dítě porodila, druhý díl za to, že dítě kojila, třetí díl za to, že dítěti sloužila. V muslimské společnosti je matka chápána jako slabší osoba z obou rodičů, která si nemůže vydělávat na živobytí, proto jí náleží tolik lásky. Otce zmiňuje Prorok jen jednou, proto mu náleží pouze jeden díl lásky.

Prorok (mír s ním) jednou pravil: „V soudný den to budou sousedé, kdo jako první proti sobě přednesou své stížnosti.“¹⁶¹

Tento hadíth nabádá muslimy k tomu, aby se svými sousedy vycházeli co nejlépe, aby si nedělali schválnosti, pokud možno, aby si pomáhali a spolupracovali spolu.

Podle Abú Umámy Posel Alláha (mír s ním) pravil: „Jestliže někdo pohladí sirotka jen kvůli Alláhovi, bude požehnán za každý vlásek, který přejede rukou. A když se někdo dobře stará o osiřelou dívku nebo chlapce, které má v péči, on a já budeme v Ráji jako tihle dva“ - a ukázal na dva spojené prsty prostředníček a ukazováček.¹⁶²

Tento hadíth hovoří o tom, že Bůh si všímá, jak každý projevuje soucit se sirotky. Odlišuje se, jestli jde o intenzitní projev soucitu, kterou Bůh zohlední. Za projev menšího soucitu Bůh dotyčnému požehná. Pokud se někdo o sirotky dobře pečuje, Alláh mu slibuje, že vstoupí do Ráje.

---

¹⁶¹ ISLÁMSKÁ NADACE V PRAZE. *Sunna – O chování Proroka*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2006. s. 83.

¹⁶² ISLÁMSKÁ NADACE V PRAZE. *Sunna – O chování Proroka*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2006. s. 79.

Závěr

Islámské právo je v dnešní době velmi frekventovaným a skloňovaným pojmem. Bohužel se jeho výklad ne vždy setkává s pochopením. Šaría je vnímána jako právo, pro které je charakteristické ukládání brutálních sankcí a slepá víra v Alláha. Tyto atributy se podle většinového názoru do dnešní kultivované společnosti nehodí.

Domnívám se, že tento názor má své kořeny v neúplném pochopení islámského právního systému. Proto jsem se ve své diplomové práci snažila poukázat na odlišnosti islámského práva a nám blízkého práva kontinentálního, rozkrýt jednotlivé prameny islámského práva a dokázat, že úprava právních vztahů nezáleží jen na znění veršů Koránu, ale také na aplikaci jednotlivých metod výkladu práva, respektive na tom, učení jaké islámské právní školy je v daném regionu klíčové.

V práci jsem se pokusila poukázat na nedostatky jednotlivých metod nalézání práva a koncepce islámského práva vůbec, například bude velmi zajímavé sledovat, jak se islámské právo, respektive jeho prameny, vypořádají s požadavky moderní společnosti a jak budou schopné na tyto požadavky reagovat. Patrně bude nutné velmi pozvolna odstanit zkostnatělost práva a přiblížit se jeho „liberálnějšímu“ pojetí.

V neposlední řadě měla tato diplomová práce poukázat na to, že tvorba islámského práva, tedy i jeho prameny a výklad, je vedena vnitřním, náboženským přesvědčením. Boží vůle se bere v potaz v každém ohledu. Toto plyne z jiného historického, kulturního a společenského vývoje, než který je vlastní kontinentální Evropě. Podle mého názoru je pro cizince velmi obtížné úplně pochopit a přijmout tento právní systém a aplikaci jeho pramenů právě kvůli tolika diametrálním odlišnostem, nicméně se domnívám, že je zapotřebí jej respektovat, protože v kontextu rozdílného historického a kulturního vývoje se může jevit jako jediný správný.

Seznam použité literatury

Monografie

- AL-ALWANI, Taha, Jabir. *Source Methodology in Islamic Jurisprudence: Usul al-Fiqh al-Islami*. 3. vydání. Herndon: International Institute of Islamic Thought, 2003. 84 s. ISBN 1-56564-404-2.
- BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2008. 368 s. ISBN 978-80-86149-48-X.
- ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST. *Malá kufříková bible*. Praha: Česká biblická společnost, 2009. 60 s. ISBN 978-80-85810-95-0.
- DRGONEC, Ján. *Právne kultúry Ázie a Afriky*. Bratislava: Veda, 1991. 236 s. ISBN 80-2240-227-3.
- HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 1972. 802 s. ISBN 80-7309-992-6.
- HUNGR, Pavel, KALVODOVÁ, Věra. *Afroasijské právní kultury*. Brno: Masaryková univerzita, 2002. 120 s. ISBN 80-210-3010-0.
- CHAJRÍ, Fadlulláh Šajch. *Islám*. Praha: Ikar, 2001. 254 s. ISBN 80-7202-922-3.
- IBN ISHÁK. *Muhammad-život Alláhova proroka*. Praha: Rozmluvy, 2009. 232 s. ISBN 80-85336-65-8.
- ISLÁMSKÁ NADACE V PRAZE. *Sunna – O chování Proroka*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2006. 175 s. ISBN 80-903196-6-1.
- KAMALI, Mohammad Hashim. *Principles of Islamic Jurisprudence*. Cambridge: Islamic Texts Society, 1991. 546 s. ISBN 09-4662-182-9.
- KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. 295 s. ISBN 80-7021-613-1.
- KŘIKAVOVÁ, Adéla, MENDEL, Miloš, MÜLLER, Zdeněk. *Islám-ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990. 368 s. ISBN 80-7038-012-8.
- KUBŮ, Lubomír, OSINA, Petr, GRYGAR, Jiří. *Teorie práva I*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 115 s. ISBN 80-244-0607-1.
- LUNDE, Paul. *Islám*. Praha: Knižní klub, 2004. 192 s. ISBN 80-2421-093-2.
- MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Brno: Atlantis, 1997. 354 s. ISBN 80-7108-316-0
- PELIKÁN, Petr. *Sunna pramen islámského práva*. Praha: Vodnář, 1997. 164 s. ISBN 80-85889-13-7.

Sborníky

OSINA, Petr. Islámské právo a jeho prameny. In VYHNÁNEK, Leoš (ed.). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Iuridica. Iuridica 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. s. 149 - 153.

Odborné články

ČIHULA, Tomáš. Německý případ „koránové soudkyně“ aneb Jak je to s použitím práva šaría v Evropě? *Bulletin advokacie*, 2007, roč. 2007, č. 7-8, s. 64-66.

KOPECKÝ, Robert. Hlavní prameny islámského rodinného práva. *Právník*, 2003, roč. 145, č. 5, s. 509-527.

Internetové zdroje

Dschafar al-Sadiq [online]. iz-sn.de, 25. dubna 2011[cit. 25. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.iz-sn.de/tl/6-.-Imam-Dsha-h-far-as_Sadiq-k1-as-k2-.htm>

Idjma [online]. e-islam.cz, 28. dubna 2011[cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.e-islam.cz/node/idjma>>

Ijtihad [online]. islam-laws.com, 28. dubna 2011[cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.islam-laws.com/articles/ijtihad.htm>>

Istishab [online]. scribd.com, 28. dubna 2011[cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.scribd.com/doc/32950139/istishab>>

Istislah [online]. islam-pedia.de, 28. dubna 2011[cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.islam-pedia.de/index.php5?title=Istislah>>

POTMĚŠIL, Jan. *Islámské právo šaría* [online]. blisty.cz, 20. března 2011[cit. 25. března 2011]. Dostupné na <<http://www.blisty.cz/art/38111.html>>

POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šaríou- cesta k pramenům islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011[cit. 20. března 2011]. Dostupné na <<http://www.blisty.cz/art/38220.html>>

POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šaríou- historický vývoj islámského práva* [online]. blisty.cz, 20. března 2011[cit. 20. března 2011]. Dostupné na <<http://www.blisty.cz/art/38149.html>>

POTMĚŠIL, Jan. *Průvodce šaríou- povinnosti vůči Bohu i lidem* [online]. blisty.cz,

20.března 2011[cit. 20. března 2011]. Dostupné na

<<http://www.blisty.cz/art/38240.html>>

Pretete-si-koran [online]. shadiabelly.eu/cz, 28. dubna 20011[cit. 28. dubna 2011].

Dostupné na <<http://www.shadiabelly.eu/cz/zajimavosti/prectete-si/koran>>

Qijas [online]. e-islam.cz, 28. dubna 20011[cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na

<<http://www.e-islam.cz/node/qijas>>

Qiyas [online]. islam-pedia.de, 28. dubna 20011[cit. 28. dubna 2011]. Dostupné na

<<http://www.islam-pedia.de/index.php5?title=Qiyas>>

Zaydiyyah [online].philtar.ac.uk, 25.dubna 2011[cit.25.dubna 2011]. Dostupné na

<<http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/islam/shia/zaydi.html>>

Abstrakt

Tato práce je zaměřena na formální prameny islámského práva s ohledem na Korán a sunnu. Smyslem této práce je bližší seznámení s prameny islámského práva. Práce je rozčleněna do pěti kapitol. V první části je stručně charakterizován islám a islámský právní systém, který je srovnán s kontinentálním právním systémem. V druhé části je práce zaměřena na strukturu a tvorbu islámského práva, jsou vysvětlny pojmy fiqh a úsul al-fiqh. Je zde popsáno učení jednotlivých islámských právních škol. Třetí část se věnuje hlavním a vedlejším pramenům islámského práva. Je zde provedena kategorizace pramenů islámského práva a charakteristika jednotlivých pramenů s ohledem na jejich aplikaci. Čtvrtá část se věnuje Koránu, jeho významu, členění textu. Poslední část této práce vysvětluje, co to je sunna, obsahuje její kategorizaci. Je zde provedena oficiální kompilace hadíthů, popsána struktura hadíthů a některé hadíthy jsou okomentovány.

Abstract

This thesis focuses on the formal sources of islamic law with regard to Koran and sunna. The main point of this work relies on the sources of islamic law. The thesis is divided to five chapters. The first chapter describes islam and islamic legal system, which is compared with the continental legal system. The second chapter is focusing on structure and formation of islamic law. There are explained some terms, for example fiqh and usul al-fiqh and discribed doctrines of islamic legal schools. The third chapter puts brain to the primary and secondary sources of islamic law. You can find there the categorization and description of sources of islamic law with regard to their application. The fourth chapter puts brain to the Koran, to the purport of the Koran and to the division of the text of the Koran. The last chapter of this thesis explains the term of sunna. It contains categorization of the sunna and official compilation of hadeeths. There is described the structure of the hadeeths and some hadeeths are there commented.

Klíčová slova

Islámský právní systém, islámské právo šaría, fiqh, prameny islámského práva, Korán, súra, sunna, hadíth.

Key words

Islamic legal system, islamic law sharia, fiqh, sources of islamic law, Koran, sura, sunna, hadeeth.